

Transnacionalno stranačko djelovanje- slučajevi Sinn Féina i Hrvatske demokratske zajednice

Župančić, Veronika

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:242823>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-28**

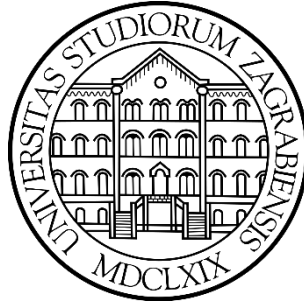

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij politologije

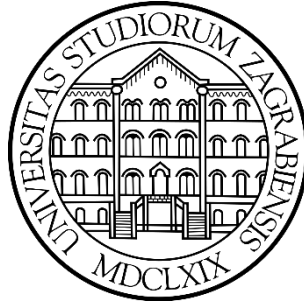
Veronika Župančić

TRANSNACIONALNO STRANAČKO DJELOVANJE-
SLUČAJEVI SINN FÉINA I HRVATSKE
DEMOKRATSKE ZAJEDNICE

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2023.

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij politologije

TRANSNACIONALNO STRANAČKO DJELOVANJE-
SLUČAJEVI SINN FÉINA I HRVATSKE
DEMOKRATSKE ZAJEDNICE

DIPLOMSKI RAD

Mentor: izv. prof. dr. sc. Višeslav Raos

Studentica: Veronika Župančić

Zagreb, 2023.

Izjavljujem da sam diplomski rad *Transnacionalno stranačko djelovanje – slučajevi Sinn Féina i Hrvatske demokratske zajednice*, koji sam predala na ocjenu mentoru, izv. prof. dr. sc. Višeslavu Raosu, napisala samostalno i da je u potpunosti riječ o mojem autorskom radu. Također, izjavljujem da dotični rad nije objavljen ni korišten u svrhe ispunjenja nastavnih obaveza na ovom ili nekom drugom učilištu, te da na temelju njega nisam stekla ECTS bodove. Nadalje, izjavljujem da sam u radu poštivala etička pravila znanstvenog i akademskog rada, a posebno članke 16-19. *Etičkoga kodeksa Sveučilišta u Zagrebu*.

Veronika Župančić

ZAHVALA

Željela bih izraziti svoju duboku zahvalnost svima koji su me podržavali tijekom ovog istraživanja i pisanja diplomskog rada. Prvenstveno se želim zahvaliti svojim roditeljima, braći i sestri koji su tijekom cijelog mog životnog obrazovanja vjerovali u mene i moje mogućnosti, čak i onda kada ja nisam. Zahvala sam što su podržavali sve moje odluke te neprestano pružali ohrabrenje, podršku i razumijevanje.

Želim se zahvaliti svom mentoru, izv. prof. dr. sc. Višeslav Raosu, na neprestanom vodstvu, strpljenju i dragocjenim smjernicama koje su me usmjerile kroz proces istraživanja i pisanja. Mentorovo znanje i posvećenost su mi iznimno pomogli u pisanju diplomskog rada te produbili moje razumijevanje istraživačkog područja.

Također želim izraziti svoju zahvalnost svim svojim prijateljima i kolegama koji su bili uz mene tijekom moga obrazovanja.

SADRŽAJ

POPIS ILUSTRACIJA	IV
1. Uvod	5
2. Teorijsko-konceptualni okvir	6
2.1. <i>Transnacionalno stranačko djelovanje prema dijaspori</i>	8
2.2. <i>Transnacionalizam i transsuvereni nacionalizam</i>	13
3. Metodološki okvir	16
4. Djelovanje stranaka za vrijeme konflikta te njihova uloga u mirovnim procesima	19
4.1. <i>Sinn Féin</i>	19
4.2. <i>Hrvatska demokratska zajednica i Hrvatska demokratska zajednica BiH</i>	22
5. Stranačka organizacija: analiza statuta	25
5.1. <i>Statut Sinn Féina</i>	26
5.2. <i>Statuti Hrvatske demokratske zajednice i Hrvatske demokratske zajednice BiH</i>	27
6. Analiza stranačkih politika	30
6.1. <i>Sinn Féin</i>	30
6.2. <i>Hrvatska demokratska zajednica i Hrvatska demokratska zajednica BiH</i>	32
7. Analiza izbornih rezultata	34
7.1. <i>Sinn Féin</i>	35
7.1.1. <i>Gerry Adams</i>	38
7.1.2. <i>Martin McGuinness</i>	40
7.2. <i>Hrvatska demokratska zajednica i Hrvatska demokratska zajednica BiH</i>	42
7.2.1. <i>Ivan Bagarić</i>	49
8. Zaključak	49
Literatura	53
<i>Podaci o analiziranim rezultatima izbora</i>	58
Sažetak	60
Summary	61

POPIS ILUSTRACIJA

Tablica 1. SF-ovi kandidati koji su postali zastupnici u Europskom parlamentu	38
Tablica 2. Izabrani kandidati HDZ-a u XI. izbornoj jedinici	45
Tablica 3. Kandidati HDZ-a koji su se natjecali za Hrvatski sabor i Zastupnički dom PS BiH	47
Tablica 4. Kandidati HDZ-a za Hrvatski sabor i Zastupnički dom Parlamenta FBiH	48
Tablica 5. Kandidati HDZ-a BiH za Europski parlament	49
Slika 1. SF: Osvojena mjesta u irskom Zastupničkom domu	37
Slika 2. SF: Osvojena mjesta u Sjevernoirskoj skupštini	37
Slika 3. Gerry Adams: osvojene prve preferencije	40
Slika 4. Martin McGuinness: osvojene prve preferencije	42
Slika 5. HDZ: Broj osvojenih mjesta u XI. izbornoj jedinici	44
Slika 6. HDZ: Broj osvojenih mjesta u Zastupničkom domu PS BiH	45

1. Uvod

Političke stranke jedan su od glavnih aktera suvremenih političkih sustava te su stoga u fokusu brojnih politoloških istraživanja. Stranke su svojevrsni kreatori politika, što znači da utječu na političko odlučivanje i dnevni red, što posljedično utječe na svakodnevni život građana. Iz toga razloga, političke stranke kao istraživačko područje od iznimne je važnosti kako za istraživače tako i za obične građane. Za razumijevanje procesa i pojava koje se događaju uslijed djelovanja stranaka potrebno je kontinuirano i konstantno proučavanje njihovog djelovanja. Političke stranke i njihovo djelovanje ne može se promatrati samo na lokalnoj, regionalnoj te nacionalnoj razini, već je potrebno istraživati i njihovo djelovanje izvan granica nacionalnih država. Tema ovoga rada je djelovanje političkih stranaka izvan matične države. Političke stranke zbog procesa kao što su globalizacija i decentralizacija su suočene s potrebom širenja svoga djelovanja preko granica matične države. Stoga se stranke sve češće okreću transnacionalnom stranačkom djelovanju. Kao što i sâm pojam upućuje, riječ je o fenomenu kada stranke djeluju te imaju utjecaj na politiku izvan svoje matične države odnosno u nekoj drugoj državi. Prekogranično stranačko djelovanje je izuzetno zanemareno područje tj. kao pojam, pojava, fenomen još je nedovoljno istražen. *Cilj ovoga rada je pobliže istražiti fenomen transnacionalnog stranačkog djelovanja.* Osim toga, svrha ovoga istraživanja je, na temelju primjera stranaka iz Europske unije, usporediti različite modalitete transnacionalnog stranačkog djelovanja.

Rad je strukturiran u nekoliko većih cjelina. Započinje se teorijsko-konceptualnim okvirom rada koji se može podijeliti u dvije tematske cjeline. Prva cjelina se bavi općenito djelovanjem stranaka izvan matične zemlje. Kernalegenn i Van Haute u svojoj novoobjavljenoj knjizi analiziraju stranke izvan nacionalnih granica te njihovu čestu institucionalizaciju u inozemstvu. Objašnjavaju njihov razvoj, određene organizacijske specifičnosti, njihove funkcije i njihov utjecaj na stranački sustav te nacionalnu politiku (Kernalegenn i Van Haute, 2020: 9). Knjiga sadržava 12 studija slučajeva, čime predstavlja dubinsku studiju fenomena koji je prema mnogima još u nastajanju. Radovi koji se bave stranačkim djelovanjem izvan granica nacionalne države najčešće istražuju stranačko djelovanje prema pripadnicima dijaspore. Stoga će rad velikim dijelom obuhvatiti pojam i fenomen dijaspore, koja će u ovome radu označavati i biti istoznačnica za iseljenike. Neki radovi ova dva pojma diferenciraju, no ukoliko bi to bio slučaj u ovome radu došlo bi do odmicanja od teme rada. Druga cjelina obuhvaća radove koji se bave fenomenom transnacionalizma. Prvenstveno, ovaj dio pregleda literature fokusiran je na autore kao što su Nye i Keohane, koji su jedni od pokretača rasprave o transnacionalizmu

1970-ih godina prošlog stoljeća. Osim spomenutih autora fenomenu transnacionalizma pridonose Csergö i Goldgeier (2004) koji odlaze korak dalje te proučavaju transsuvereni nacionalizam kao jedan od podtipova nacionalizma. Svojevrсна dodirna točka dvjema cjelinama teorijskog dijela je ta što se obje cjeline bave definicijom, nastankom, razvojem i pravom dijaspora.

Država, odnosno politička stranka, može transnacionalno djelovati prema pripadnicima titularnog naroda u inozemstvu. Stoga hipoteza ovoga rada glasi *kako je za transnacionalne političke stranke karakteristično da mobiliziraju pripadnike svojeg titularnog naroda u inozemstvu, što im pruža mogućnost osvajanja javnih položaja u više od jedne države*. Kako bi se ispitala valjanost hipoteze rad će se fokusirati na analizu dviju europskih političkih stranaka koje provode različite politike prema pripadnicima titularnog naroda u nekoj drugoj državi.

Nakon teorijsko-konceptualnog okvira, slijedi poglavlje koje je posvećeno predstavljanjem odabranih slučajeva za ovu binarnu studiju, tj. *Sinn Féina* (SF) i Hrvatske demokratske zajednice (HDZ). Treće, dulje poglavlje, fokusirano je na analizu različitih dimenzija ovoga fenomena. Naposljetku slijedi zaključak kojemu je cilj sumirati najvažnije spoznaje koje su uslijedile nakon sveobuhvatne analize i istraživanja teme rada.

Rad se bavi temom prekograničnog stranačkog djelovanja kako bi potaknuo na daljnja istraživanja ovoga fenomena te odgovorio na trenutnu istraživačku prazninu. Stoga istraživačko pitanje ovoga rada glasi: *Koje su karakteristike transnacionalnih političkih stranaka?* Pronalaskom odgovora na spomenuto deskriptivno istraživačko pitanje želi se vidjeti koje su karakteristike fenomena koji se proučava. Fenomen se javlja zbog suvremenih procesa kao što su globalizacija, decentralizacija, migracija, integracija država u određene međunarodne zajednice kao što je Europska unija te mnoge druge. Iz toga razloga, nije odabrano eksplanatorno istraživačko pitanje jer cilj rada nije ispitati uzroke koji utječu na istraživani fenomen već otkriti njegove značajke i obilježja.

2. Teorijsko-konceptualni okvir

Političke stranke kao jedno od interesnih područja mnogih politologa i drugih istraživača u fokusu su istraživanja još od XVII. stoljeća kada je i sâm pojam skovan. Talijanski politolog Giovanni Sartori definira političke stranke kao skupine, odnosno organizacije čiji članovi se natječu na izborima kako bi pokušali osvojiti određene javne položaje (Sartori, 2005: 53).

Upravo je to jedan od aspekata koji će se istraživati u ovom radu – natjecanje članova jedne stranke za parlamentarna mjesta u dvije države.

Proučavanje političkih stranaka najčešće se odvija kroz tri koncepta: stranke kao akter, stranke kao institucija te stranke kao organizacija (Čular, 2004). Rad stavlja naglasak na stranku kao organizaciju kako bi se shvatilo kako organizira svoje djelovanje. Kroz analizu i istraživanje političkih stranaka razni autori opisali su niz različitih tipova političkih stranaka kao što su: kadrovske, masovne, *catch-all* stranke, kartelske, honoracijske, programske, klijentelističke, karizmatičke i niz drugih (Kernalegenn i Van Haute, 2020: 9). Stranke imaju niz funkcija, a neophodne su za demokratsko funkcioniranje političkog života neke države. Neki autori smatraju kako je ponajprije zbog procesa globalizacije došlo do veće i lakše mobilnosti građana, tj. birača, čime su političke stranke motivirane da pronađu nove načine kako mobilizirati birače u inozemstvu (Friedman i Kenig, 2021: 1). Također, ističe se kako su stranke motivirane za prekogranične aktivnosti sve dok su koristi od mobilizacije potencijalnih birača veća od troškova koja stranka ima od njihovog mobiliziranja (Friedman i Kenig, 2021: 1). Ovaj rad pruža cjeloviti teorijski-konceptualni okvir o fenomenu transnacionalnog djelovanja koje proizlazi iz dva pristupa. Prvi pristup se odnosi na proučavanje djelovanja transnacionalnih političkih stranaka kao jednog od oblika stranke na terenu koje se ponajviše očituje u djelovanju političkih stranaka prema dijaspori, dok drugi pristup polazi kako je to jedan od oblika transnacionalnih aktivnosti, ali i jedan od oblika transsuverenog nacionalizma.

Prije no što se prijeđe na spomenuta dva pristupa, potrebno je naglasiti otkuda uopće interes za transnacionalno djelovanje. Interes države za iseljenike može se promatrati kroz pet aspekata: kroz birokratske reforme kojima je cilj jačanje prisutnosti sâme države među iseljenicima, kroz investicijske politike koje potiču na ekonomski angažman iseljenika u matičnoj državi, kroz proširenje političkih prava, bilo da je riječ o glasovanju na daljinu ili pružanje mogućnosti dvojnog državljanstva, zatim kroz poticanje zadržavanja kulturnog identiteta iseljenika te naposljetku kroz pružanje socijalnih usluga iseljenicima (Kernalegenn i Van Haute, 2020: 3). Veliku ulogu u provođenju tih državnih interesa, osim državnih institucija, imaju političke stranke. Stranačko djelovanje u inozemstvu ovisi o političkom i institucionalnom kontekstu u kojima je stranka nastala kako u matičnoj državi tako i izvan nje (Kernalegenn i Van Haute, 2020: 6). Zbog toga je klasična politološka literatura ponajviše orijentirana na nastanak i razvoj političkih stranaka izvan matične države, njihove funkcije i uloge te njihove strukture i organizaciju (Kernalegenn i Van Haute, 2020: 6).

2.1. Transnacionalno stranačko djelovanje prema dijaspori

U prvom pristupu transnacionalno stranačko djelovanje očituje se u njihovom djelovanju prema dijaspori. Sam pojam dijaspore je među prijepornim pojmovima među istraživačima, te se najčešće odnosi na bilo koju vjersku ili etničku skupinu koja je od svoje matične države fizički odvojena (Safran, 2004: 9). Neki autori smatraju kako se dijasporom može shvaćati bilo koja zajednica odvojena od svoje domicilne države, a emotivno ili politički je fokusirana prema državi koju smatraju domovinom (Obućina, 2010: 22).¹ Lafleur (2015) u članku o pravu građana u inozemstvu proučava širenje zakona o glasovanju dijaspore kroz proteklih 25 godina. Povijesno gledano glasanje u inozemstvu bilo je rezervirano za nekolicinu građana čija je profesija bila od vitalnog nacionalnog interesa za matičnu državu (Lafleur, 2015: 857). Širenje prava glasa dijaspore, odnosno inozemno glasovanje postalo je jedna od mnogih politika koja je usmjerena prema građanima u inozemstvu kako bi potaknuli lojalnost među njima (Lafleur, 2015: 855). Ovaj pristup naglašava kako je glavna karakteristika transnacionalnog djelovanja političkih stranaka upravo stranačka mobilizacija dijaspore.

Zadnjih nekoliko desetljeća veličina dijaspora različitih država se povećava, a same države teže održati jaku povezanost s dijasporom u onoj mjeri koliko je to moguće (Koinova, 2018: 384). Iako su dijaspora etničke i nacionalne zajednice koje su disperzirane preko državnih granica, one zadržavaju odnos s vlastitom zemljom porijekla (Williams, 2018: 2). Dijaspore mogu imati veliku ulogu u razvoju svojih matičnih država. Osim toga, dijaspore se može promatrati kao određeni most između država u koje su pridošle i država iz koje potječu time što mogu poslužiti za promicanje političkih i gospodarskih veza dviju država (Williams, 2018: 5). Prema Bettsu i Jonesu (2016), karakteristika po kojoj se dijaspora razlikuje od ostalih skupina iseljenika je to što je to svojevrsan politički stav koji je u potpunosti orijentiran na politiku matične države. Iseljenici odnosno dijaspora nisu samo pojedinci bez korijena, već se sve češće promatraju kao osobe podijeljene između zemlje porijekla i useljeničke zemlje koji mogu politički, kognitivno te socijalno ulagati u obje države formirajući u tom procesu transnacionalni prostor (Van Haute i Kernalegenn, 2021: 4).

¹ Pojam „domovina“ odnosi se na mjesto za koje osoba ili grupa ljudi ima snažne emocionalne, kulturne, povijesne i rodbinske veze te se često povezuje s osjećajem pripadnosti i identiteta. Pojam „matična država“ se odnosi na zemlju nečijeg rođenja ili zemlju u kojoj pojedinac ima državljanstvo odnosno pripada određenoj nacionalnosti. Glavna razlika između pojmova je to što je „domovina“ širi, emocionalniji i kulturološki koncept koji nadilazi političke granice, dok je „matična država“ specifičan pravni i politički entitet povezan s državljanstvom ili nacionalnošću. U ovome radu nadalje će se koristiti neutralniji pojam – matična država.

Još jedan pojam koji se često koristi u literaturi je transnacionalna dijaspora. Transnacionalna dijaspora ponajviše je povezana uz disperzirano stanovništvo. No, u posljednje vrijeme ističe se kako taj pojam može označavati i strukturiranu cjelinu čije različite komponente djeluju unatoč svojoj disperziji (Ben-Rafael i Sternberg, 2009: 2). Dijaspore kao fenomen mnogih istraživanja smatra se kao pojava koja je uobičajena, trajna te da se može pronaći u bilo kojoj državi. Dijaspore posjeduju određeni „životni ciklus“ pa iako su ukorijenjene te smatrane fiksnim entitetima vidljivo je kako se neke dijasporo rasipaju i nestaju, ali dakako kako neke i rastu (Betts i Jones, 2016: 214). Stoga jedino kontinuiranim objektivnim istraživanjem i analizom moguće je ispitati u kojoj fazi životnog ciklusa je određena dijaspora. Upravo zbog činjenice kako dijasporo nisu trajne, svaka država porijekla treba bi odrediti kakve politike će provoditi prema istoj ovisno teži li njezinoj održivosti ili rasipanju.

Dijaspore je imala važnu ulogu u procesu stjecanja neovisnosti vlastite domovine i kao primjer tome su Poljska, Izrael, Armenija, ali dakako Irska i Hrvatska (Safran, 2009: 77). Odnos dijasporo prema domovini očituje se u niz značajki, ali najbitnije su: svjesnost porijekla (pripadnost matičnoj državi), priznavanje tog porijekla, konstantan i trajan interes za događaje u matičnoj državi, identifikacija s matičnom državom u obliku jezika ili vjere, ulaganje u gospodarstvo zemlje, pružanje političke potpore te lobiranje u zemlji primateljici za interese koje su u cilju matične države (Safran, 2009: 78). Mnogi istraživači dijasporo ističu kako je za nju karakteristično upravo njezina trajnost. Trajnost se ponajviše očituje u činjenici što osjećaj pripadnosti i povezanosti s matičnom državom može trajati i stoljećima, a najbolji su primjeri tome izraelska i irska dijaspora koja dugi niz godina egzistira izvan vlastite domicilne države sa snažnim osjećajem povezanosti i pripadnosti.

Odnos dijasporo i matične države proučavan je kroz niz različitih pristupa. Teorija asimilacije ističe kako se razlike između dijasporo i matičnih država povećavaju, a transnacionalizam naglašava kako je svaki od tih pojmova jedan pol kontinuuma (Abramson 1980 i dr., cit. prema Laguerre, 2009: 195). Osim toga, odnos dijasporo i matične države često se promatra kao širenje neke nacije izvan nacionalnih granica te svojevrsna deterritorijalizacija i reteritorijalizacija određene nacije (Laguerre, 2009: 196). Dijaspore ne pruža podršku domovini isključivo tako što je na određeni način saveznik vladajućima već upravo suprotno, moguće je da se dijaspora snažno identificira s opozicijom. Također, isto vrijedi za matičnu državu koja često uslijed smijene vlasti u potpunosti promijeni odnose i politike prema dijaspori. Baš iz toga razloga se može zaključiti kako su upravo političke stranke jedne od važnih čimbenika koje utječu na odnos dijasporo i matične države.

Djelovanje stranaka u posljednje vrijeme više nije koncentrirano isključivo na državu i birače u kojoj stranka djeluje već stranke svoje djelovanje proširuju izvan svojih nacionalnih granica, a stranačka interakcija s dijasporom jedan je od primjera navedenoga (Friedman i Kenig, 2021: 1). Širenjem biračkog prava i na stanovništvo koje je u iseljeništvu, natjecanje među političkim strankama također se preselilo u inozemstvo jer svaka stranka pokušava mobilizirati moguće inozemne birače. Pravo glasa iseljenika je 2019. godine imalo 149 država, dok se trideset godina ranije takvo pravo moglo pronaći u samo 31 državi, a zanimljivo je i kako se drastičan porast toga prava može vidjeti nakon 2000. godine (Van Haute i Kernalegenn, 2021: 1). Drastičan porast prava glasa građana u inozemstvu zasigurno je jedan od efekta globalizacije, koja je omogućila lakše prelaženje granica stanovništva odnosno donijela veću mobilnost među stanovništvom. Tako velika većina demokratskih država posjeduje određeni oblik glasovanja na daljinu. To je svojevrsna potvrda kako države ne zaborave na državljane koji više ne obitavaju u njima već prepoznaju važnost da toj skupini državljana i dalje treba posvetiti posebna pozornost. U svrhu što bolje mobilizacije potencijalnih birača u inozemstvu, mnoge stranke osnivaju organizacijske podružnice (Friedman i Kenig, 2021: 2). No, da bi se stranke odlučile za inozemne aktivnosti moraju postojati institucionalni poticaji kao što su postojanje biračkog prava, predstavničke institucije i predstavljenost u nacionalnim zakonodavstvima. Dakako, postoje primjeri gdje transnacionalno stranačko djelovanje nije nužno posljedica širenja biračkog prava, već nastaje uslijed nekog određenog društvenog pokreta kako bi predstavljao određenu skupinu (Van Haute i Kernalegenn, 2021: 7).

Van Haute i Kernalegenn (2021) u svojoj novoizdanoj knjizi *Political Parties Abroad; A new Arena for Party Politics* bave se političkim djelovanjem u inozemstvu. Klasificiraju stranke s obzirom na njihovo središte, je li u matičnoj državi ili je u inozemstvu. Kako bi politička stranka djelovala izvan granica domicilne države na nju djeluju vanjski te unutarnji poticaji. U vanjske poticaje ubrajaju se: institucionalni i pravni okvir inozemne države, institucionalni i pravni okvir u matičnoj zemlji, etnički identitet te struktura iseljeničke populacije. Unutarnji poticaji se odnose na kalkulaciju troškova i koristi te promjeni dominantnog vodstva ili čak frakcije unutar stranke (Van Haute i Kernalegenn, 2021: 242).

Ako se promatra stranačka organizacija najčešće je to kroz tri lica organizacije stranaka: stranačku središnjicu, stranku na terenu te stranku na javnom položaju. Transnacionalno stranačko organiziranje mnogi autori promatraju kao organizaciju stranke na terenu (Kernalegenn i Van Haute, 2020: 9). Von Nostitz ističe kako dolazi do osnivanja transnacionalnih stranačkih ogranaka koji mogu, ali i ne moraju biti formalno priznati od strane

političke stranke u matičnoj zemlji (Von Nostitz, 2021: 1). Nadalje, Von Nostitz se poziva na srodne organizacije koje je Poguntke definirao kao organizacije koje su formalno ili neformalno posredničke organizacije političkim strankama što im omogućuje povezivanje s biračkim tijelom (Poguntke, 2002: 9-10, cit. prema Von Nostitz, 2021: 10). Takve organizacije mogu biti potpuno neovisne o političkoj stranici ili mogu imati snažne veze sa strankom kao što su preklapajuća članstva, odnosno da su svi članovi organizacije ujedno članovi stranke (Von Nostitz, 2021: 10).

Koinova (2018: 385) ističe kako postoje tri tipa stranačkog izvanteritorijalnog dosega: odobravanje države,² izazivanje države,³ i izgradnja stranke.⁴ Veća je vjerojatnost da će stranke tražiti pomoć prilikom izgradnje stranke i države, a u postkonfliktnom društvu stranke će tražiti potporu dijaspore kroz podržavanje ili protivljenje državi (Koinova, 2018: 385). Političke stranke mobiliziraju dijasporu jer veliki broj država dozvoljava određeni oblik glasovanja dijaspore koja je u inozemstvu. U kojoj mjeri će se stranke baviti pitanjima koje su od interesa dijaspore ovisi o tome koliko imaju jake izborne poticaje koji pružaju dijaspori posebnu zastupljenost (Koinova, 2018: 386). Važno je naglasiti kako se stranačko djelovanje u inozemstvu ne smije promatrati isključivo kao oblik traženja podrške državi i državnim institucijama već sama dijaspora razlikuje stranačke politike te daje podršku onoj za koju smatra da reprezentira njezine interese. Prema Koinovoj (2018: 395), potrebno je stvoriti teoriju koja se bavi time kako različiti akteri u matičnim državama pokušavaju angažirati dijasporu. Također, potrebno je istražiti koje su razlike između stranačkih politika prema iseljeništvu u postkonfliktnim društvima u kojima se osporava državotvornost.

Mobilizacija i reprezentacija dijaspore nije jedina aktivnost političkih stranaka izvan nacionalnih granica. Druga aktivnost koju političke stranke provode izvan svojih državnih granica je prikupljanje materijalnih sredstava (Friedman i Kenig, 2021: 3). Dakako, kako bi se izbjegle financijske malverzacije po pitanju financiranja političkih stranaka, mnoge demokratske države traže od političkih stranaka transparentna financijska izvješća. Neke države su pribjegli drastičnoj mjeri, a to je potpuna zabrana donacija iz inozemstva. No, takve restrikcije se često ne odnose na pojedinačne političare ili interne selekcijske procese unutar

² Eng. *state-endorsing*.

³ Eng. *state-challenging*.

⁴ Eng. *party-building*.

samih političkih stranaka što ostavlja prostor u kojem je ipak moguće financiranje dijaspore (Friedman i Kenig, 2021: 3).

Zajednice u inozemstvu često pokazuju altruistične veze sa zemljom porijekla što politički akteri vide idealnim za pridonšenje razvoju vlastite države. Mnoge države se susreću s odljevom mozgova, a ekonomskim ulaganjem u matičnu državu ljudi koji su otišli događa se svojevrsan priljev mozgova (Williams, 2018: 5). Jedan od oblika ulaganja dijaspore je i njihovo prenošenje znanja što može utjecati na radne i poduzetničke aktivnosti u matičnoj državi (Williams, 2018: 17). Zbog toga, prijenos znanja od strane dijaspore djeluje na odluke političkih stranaka o tome kakve će politike prema dijaspori zastupati i time na što efikasniji način integrirati dijasporu u razvoj države. Dijaspora raspolaže kulturnim znanjem o svojoj zemlji porijekla što joj je prednost nad ostalim stranim ulaganjima. Ulaganjem dijaspore u državu iz koje potječu, iako se najčešće govori o pozitivnim učincima, ne mora nužno to biti slučaj. Ulaganja dijaspore mogu pridonijeti tome da se istisnu domaća ulaganja, što posljedično dovodi do smanjenja lokalne konkurencije koja nadalje dovodi do povećavanja proizvoda niže kvalitete na tržištu, a i njihove više cijene (Williams, 2018: 6). Ako se, dakle, dijaspora promatra kao isključivi pokretač razvoja države posljedično se riskira potencijal onih koji ostaju u državi. No, uključivanje dijaspore u gospodarski razvoj jedan je od ključnih prioriteta mnogih država ponajviše zbog prevladavanja demografskih i ekonomskih izazova s kojima se susreću.

Zbog društvenih i gospodarskih prepreka s kojima se susreću postkonfliktne države, takve države veliku pažnju posvećuju upravo politikama koje su usmjerene na dijasporu. Migracije stanovništva iz postkonfliktnih društava potaknula je visoka nezaposlenost, siromaštvo te niske stope rasta i razvoja. Bosansko-hercegovačka dijaspora procjenjuje se na oko 2 milijuna ljudi, što je oko 53% stanovništva koje živi u BiH (Williams, 2018: 9). Iako je jedna od strateških vizija BiH bila uključivanje dijaspore u gospodarski razvoj države putem različitih oblika ulaganja, uslijed neadekvatne koordinacije između države i dijaspore, potencijal dijaspore ostao je neiskorišten (Williams, 2018: 18). Dakako, tome je zasigurno doprinijela politička fragmentacija u toj zemlji.

Istraživanja koja se bave odnosom dijaspore i političkih stranaka u fokusu najčešće imaju pitanja promiču li političke stranke vraćanje dijaspore kući ili se zalažu za angažiranje dijaspore na razne načine koji bi pridonijeli ostvarivanju svojih političkih ciljeva (Borz, 2020: 902). Države porijekla razvijaju politike i institucije kojima je cilj potpora dijaspore ili potpuna

suprotnost - iskorištavanje dijasporu na način da se upravlja njome i njezinim resursima (Borz, 2020: 903).

Mnoge političke stranke u svojim službenim stranačkim dokumentima priznaju dijasporu što ukazuje na činjenicu kako takve stranke posvećuju određeni dio svog dnevnog reda na pitanja koja se bave dijasporom. Ako se promatra institucionalizacija političkih stranka, istraživanja su pokazala da će stranke koji su starije u svojoj organizacijskoj strukturi uključiti te u statutima isticati važnost dijasporu (Borz, 2020: 904). Mobilizacija dijasporu nije nešto što je samo po sebi zadano političkim strankama, već to pripada interesnom skupu određenih stranaka. Priroda interesa i odnosa stranaka prema dijaspori može utjecati na karakter i održivost dijasporu (Betts i Jones, 2016: 7).

Još jedan oblik transnacionalnog stranačkog djelovanja koji se često ističe u literaturi su aktivnosti političkih stranaka u međunarodnim stranačkim savezima (Friedman i Kenig, 2021: 3). Međunarodni stranački savezi okupljaju stranke slične ideologije te sličnih političkih ciljeva i stavova. Primjer takvog stranačkog djelovanja svakodnevno se vidi u djelovanju europskih grupacija u Europskom parlamentu. Trenutno u Europskom parlamentu postoji sedam političkih grupacija koje su organizirane po principu zajedničkog programskog-ideološkog opredjeljenja nacionalnih stranaka (Europarl.europa.eu, 2023). Stoga se demokratsko predstavništvo europskih građana ne događa isključivo na nacionalnoj razini već se nadilazi nacionalna reprezentacija te prelazi na transnacionalnu. Friedman i Kenig (2021) navode kako često matične države izgrađuju institucije kako bi poboljšale svoje odnose s dijasporom, a onda se njima često služe i same političke stranke kako bi ostvarile što bolje odnose s dijasporom.

Dakako, nisu svi pobornici ideje da dijaspora ima pravo glasa na izborima. Kao razlog tome, građani nekih država ističu kako je nepravedno da netko tko ne živi u državi ima pravo izabrati svoga predstavnika u toj državi. Na taj način utječu na javne politike u državi u kojoj ne žive, a ni političke odluke koje državna tijela donose se ne odnose na dijasporu izravno što mnogi vide kao izrazitu nepravdu.

2.2. Transnacionalizam i transsuvereni nacionalizam

Posljednjih nekoliko desetljeća sve češće se u politološkoj literaturi raspravlja slabi li utjecaj nacionalnih država zbog globalizacije, čestih migracija stanovništva te niza drugih razloga koji su ponajviše rezultat same globalizacije i kapitalističkog društva. Zbog toga, često se govori o

transnacionalizmu kao fenomenu koji je sve prisutniji. Transnacionalizam nikako se ne smije izjednačavati s međunarodnim pojmom. Stoga je za bolje razumijevanje teme potrebno napraviti distinkciju između međunarodnih aktivnosti i transnacionalnih aktivnosti. Obje vrste aktivnosti događaju se u drugoj državi, no razlika se odnosi na pitanje tko provodi te aktivnosti. Međunarodne su sve one aktivnosti koje provode službena tijela neke druge države, dok su transnacionalne aktivnosti provođene od strane skupina, ljudi, organizacija, stranaka koje nisu nužno službena tijela strane države (Ben-Rafael i Sternberg, 2009: 1).

Transnacionalizam kao pojam u prvotni fokus dolazi 1971. godine kada su Nye i Keohane objavili *Transnational Relations and World Politics*. U radu su koristili taj pojam kako bi se kritiziralo realističku paradigmu koja je tada dominirala u disciplini međunarodnih odnosa (Nye i Keohane, 1971: 330). Istaknuli su kako države nisu jedini akteri politike, a međunarodne organizacije da nisu isključivo instrumenti vlada. Zalagali su se za paradigmu svjetske politike gdje se više naglašava važnost transnacionalnih aktera u međunarodnim odnosima (Nye i Keohane, 1971). Spomenuti rad nagnao je ostale autore i istraživače na raspravu o transnacionalnim odnosima, no daljnja istraživanja ponajviše su u fokusu imali transnacionalne ekonomske odnose (Tarrow, 2001: 4). Tek s krajem Hladnog rata i porastom broja nevladinih organizacija transnacionalizam je izašao iz područja ekonomske politike te otvorio nova interesna područja (Tarrow, 2001: 5).

Østergaard-Nielsen (2003) prilikom istraživanja transnacionalizma naglasak stavlja na transnacionalne prakse iseljenika. Ističe kako se u spomenute prakse ubraja niz aktivnosti kao što su: transnacionalne izborne kampanje, prekogranično glasovanje, skupovi, demonstracije iseljenika protiv nepravde koja se događa njihovim sunarodnjacima domicilne države (Østergaard-Nielsen, 2003: 761). Iz toga proizlazi kako se iseljenici mogu angažirati u šire i uže transnacionalne prakse. Uže transnacionalne aktivnosti odnose se na članstvo iseljenika u udrugama ili strankama iz mjesta, grada, države porijekla. Šire transnacionalne aktivnosti odnose se na neformalno sudjelovanje na sastancima ili manifestacijama koje su povezane s porijeklom iseljenika (Østergaard-Nielsen, 2003: 761). Tim razlikovanjem transnacionalnih aktivnosti moguće je uočiti kako se iseljenici više upuštaju u šire transnacionalne aktivnosti ponajviše zbog njihovog povremenog i sporadičnog karaktera (Østergaard-Nielsen, 2003: 762). Prilikom analize transnacionalne političke prakse iseljenika istraživanja se najčešće koncentriraju na tri procesa: proces mobilizacije, proces sudjelovanja te utjecaj takvog djelovanja na državu u koju su iseljenici pristigli i iz koje su otišli (Østergaard-Nielsen, 2003: 765-778).

O transnacionalnim strankama i njihovom djelovanju postoji vrlo malo politološke literature koja se eksplicitno bavi time. Za uspješnost i stabilnost stranačkih organizacija izuzetno je bitna stranačka institucionalizacija (Jakobson i dr., 2021: 2). Do sada je u istraživačkom fokusu isključivo bila stranačka institucionalizacija unutar nacionalnih država čime se u potpunosti zanemario transnacionalni segment. Institucionalizacija transnacionalnih stranaka je vrlo složen proces koji zahtjeva efektivni rad između stranačke središnjice i dijela stranke koji radi u inozemstvu. To je ono što političkim strankama predstavlja izazov, budući da vanjske podružnice i ogranke često vode članovi stranke koji nemaju kvalitetnu komunikaciju i koordinaciju sa stranačkom središnjicom (Jakobson i dr., 2021: 6). Stranačke konvencije za političke stranke na transnacionalnoj razini puno je teže organizirati nego na nacionalnoj razini. Osim zbog loše koordinacije i komunikacije, raštrkanost biračkog tijela diljem inozemstva predstavlja izrazito veliki problem pri organizaciji konvencija. Razni izazovi se javljaju kada se stranka odluči za transnacionalnu kampanju. Stranke se najčešće odluče izabrati kandidate koje su dobro poznati velikom dijelu dijaspore što nužno ne znači da kandidat ima iste vrijednosti kao i sama stranka (Jakobson i dr., 2021: 6). Transnacionalni birači mogu imati u potpunosti različite interese te preferencije od birača u matičnoj državi što političkim strankama predstavlja problem u zastupanju interesa i mobilizaciji obiju vrsta birača.

Osim spomenutih autora, fenomenu transnacionalizma pridonose Csergö i Goldgeier (2004) koji odlaze korak dalje te proučavaju transsuvereni nacionalizam kao jedan od podtipova nacionalizma. Taj su pojam skovali prilikom proučavanja nacionalnih strategija te europske integracije (Csergö i Goldgeier, 2004). Prema njima nacionalizam ne nestaje te ne slabi prilikom europske integracije već poprima nove oblike koji koegzistiraju sa starijim oblicima nacionalizma, pa tako ističu četiri tipa nacionalizma (Csergö i Goldgeier, 2004: 22). Tradicionalnom nacionalizmu svrha je specificirati tko pripada kojoj naciji te što treba učiniti s onima koji ne pripadaju istoj (Csergö i Goldgeier, 2004: 23). Drugi tip je svojevrsan podržavni nacionalizam koji se odnosi na skupine koje se smatraju istinskim vlasnicima određene države, ali nemaju vlastitu državu (Csergö i Goldgeier, 2004: 25). Također, izdvajaju protekcionistički nacionalizam koji je nastao uslijed straha u društvu zbog rasnih, demografskih i kulturnih promjena koje se događaju zbog većeg priljeva migranata (Csergö i Goldgeier, 2004: 29). Svrha protekcionističkog nacionalizma je zaštita nacionalne kulture od strane migranata koji teže promijeniti društvene strukture države u koju su pristigli. Četvrti tip transsuverenog nacionalizma je ključan za rad jer se odnosi na nacije koje sežu izvan državnih granica, ali ne žele promijeniti granice (Csergö i Goldgeier, 2004: 26). Kod potonjeg tipa

nacionalizma karakteristično je da nacionalna središta stvaraju institucije pomoću kojih formiraju i održavaju naciju izvan granica domicilne države (Obućina, 2010: 21). Prema ovome pristupu za transnacionalno stranačko djelovanje je karakteristično promicanje transsuverenog nacionalizma.

Transsuvereni nacionalizam, kao što je već spomenuto, odnosi se na nacionalne interese određene nacije koji prelaze granice matične države, ali ne teži se promjeni tih granica jer postoji svjesnost koliko je to složen i skup proces (Obućina, 2010: 21). Za transsuvereni nacionalizam izrazito je bitno da obje strane, strana u domicilnoj državi i strana izvan nje, priznaju jedan jedinstven nacionalni centar (Obućina, 2010: 21).

Djelovanje političkih stranaka izvan nacionalnih granica još uvijek je vrlo malo istraženo, a potreba za istraživanjem toga područja sve je veća. Političke stranke nisu više samo nacionalni politički akteri, već zbog globalizacijskih procesa često postaju transnacionalni politički akteri.

Postojeća literatura koja se bavi transnacionalnim djelovanjem je malobrojna te gotovo sasvim na engleskom jeziku. Prilikom analize sadržaja postojeće literature zamjećuje se kako je istraživačko područje u povojima te kako postoji niz pitanja na koja ne samo da se treba odgovoriti već se prvenstveno trebaju postaviti. Ovaj rad želio bi upravo ukazati na tu istraživačku prazninu te potaknuti na daljnja istraživanja područja koje jasno upućuje na tendenciju rasta u budućnosti. Transnacionalno stranačko djelovanje, pošto je nedovoljno istraženo, teško je eksplicitno navesti što točno spada u njega. No, na političkim strankama je da se uopće opredijele žele li se upuštati u ovu novu transnacionalnu arenu natjecanja, a ukoliko to učine, kako će to učiniti te što time dobivaju.

3. Metodološki okvir

Nakon teorijsko-konceptualnog okvira, koji je u nemogućnosti eksplicitno odgovoriti na deskriptivno istraživačko pitanje, odabrano je istraživanje koje se može klasificirati kao komparativni dizajn malog N. Zapravo, riječ je o binarnoj studiji (parnoj komparaciji) koja se fokusira na dvije političke stranke, *Sinn Féin* (SF) i Hrvatsku demokratsku zajednicu (HDZ). Binarna studija slučaja često se koristi u politološkim istraživanjima ponajviše jer se njome može ispraviti generalizacija koja se događa u studiji pojedinačnih slučaja te je svojevrsan međukorak između studije slučaja i studije slučajeva velikog N, što uveliko pomaže izgradnji određene teorije (Tarrow, 2011: 245). Drugim riječima, binarna studija je metoda istraživanja

kojom se proučavaju dva slučaja odabrana kako bi se razvila određena teorija, odnosno testirale teorijske propozicije koje su ponudile generalizirajuća uzročna tumačenja (Gisselquist, 2014: 478). Istraživanje se temelji na binarnoj studiji ponajprije zbog razloga jer spomenuti slučajevi pripadaju kategoriji koja je u interesu istraživanja, pa će se na temelju manjeg broja slučajeva pokušati razumjeti veći broj drugih sličnih slučajeva (Seawright i Gerring, 2008: 296). Cilj istraživanja je studijom dviju stranaka odgovoriti na istraživačko pitanje te time pridonijeti popunjavanju praznine u literaturi i potaknuti na daljnja istraživanja transnacionalnog stranačkog djelovanja.

Dimenzije, odnosno elementi prekograničnog stranačkog djelovanja koje se u radu analiziraju su ideološke značajke, organizacijske strukture te izborni rezultati za odabrane slučajeve SF-a i HDZ-a. Prilikom analiziranja ideoloških značajki političkih stranaka istraživači najčešće koriste tradicionalnu podjelu na ljevicu, centar i desnicu, odnosno ideološke blokove (Zakošek, 1994: 23). Što se tiče organizacijske strukture, ona se razlikuje od stranke do stranke odnosno ovisi o institucionalnom okviru unutar kojeg pojedina stranka djeluje (Nikić Čakar, 2013: 21). Zbog toga se proučava organizacijska struktura HDZ-a i HDZ-a BiH te SF-a u Irskoj te Sjevernoj Irskoj kako bi se proučilo postoje li razlike među njima i ako postoje o kojim je razlikama riječ. Izborni rezultati također su dimenzija vrijedna proučavanja ponajviše iz razloga jer je putem izbornih rezultata moguće vidjeti u kojoj mjeri su se stranački dužnosnici natjecali u obje države djelovanja proučavanih političkih stranaka. Na temelju gore navedenih analiziranih dimenzija pokušat će se obuhvatiti i dati što bolji uvid u fenomen analize, a sve kako bi se što bolje odgovorilo na temeljno istraživačko pitanje *koje su karakteristike transnacionalnih političkih stranaka?*

Odabir slučajeva za analizu odabrani su logikom da obje stranke djeluju u državama članicama Europske unije (EU), ali također u državama koje nisu članice EU-a odnosno da stranka djeluje izvan granica svoje matične države. Zatim, drugi kriterij odabira slučaja bilo je da stranke moraju djelovati u postkonfliktnom društvu. *Sinn Féin* djeluje u Irskoj i Sjevernoj Irskoj iako se na tom području u drugoj polovici XX. stoljeća odvijao etnonacionalistički sukob. Kraj tog sukoba dogodio se 1998. godine *Sporazumom na Veliki petak*. S druge strane, na području djelovanja HDZ-a također je riječ o postkonfliktnom društvu zbog Domovinskog rata u Hrvatskoj te rata u BiH. Kao i u sjevernoirskom slučaju, oružani sukob u BiH okončan je potpisivanjem *Dejtonskog sporazuma*. Prema tim prvotno zadanim kriterijima može se zaključiti kako je riječ o najbližim slučajevima. Osim toga, izabrani su i kao tipični slučajevi,

jer održavaju tipične skupine vrijednosti s obzirom na opće shvaćanje proučavanog fenomena (Gerring, 2006: 91).

Analiza transnacionalnog stranačkog djelovanja HDZ-a i SF-a započinje analizom djelovanja tih stranaka za vrijeme sukoba te naposljetku mirovnih pregovora. Za spomenutu analiziranu dimenziju koristili su se sekundarni izvori podataka - ponajviše različite knjige, znanstveni članci, doktorski radovi te internetski članci i stranice. Također, sekundarni podaci korišteni su za analizu javnih politika stranaka, ali i njihovi javno objavljeni programi. Na temelju statuta HDZ-a iz svibnja 2018., HDZ-a BiH iz 2023. te statuta SF-a iz 2013. godine prikupljeni su podaci za analizu dimenzija temeljnih ideoloških značajki i organizacijsku strukturu stranaka.

Za temeljnu jedinicu analize istraživanja fenomena prekograničnog stranačkog djelovanja odabrane su dvije političke stranke, odnosno njihovi izborni rezultati. Izborni rezultati promatrani su od potpisivanje gore navedenih mirovnih sporazuma. Točnije, u sjevernoirskom slučaju analizirani su izborni rezultati na parlamentarnim izborima u Irskoj 2002., 2007., 2011., 2016., 2020. godine te na europskim izborima u Irskoj 1999., 2004., 2009., 2014., 2019. godine. Izborni rezultati fokusirani su na provjeru i ispitivanje jesu li kandidati SF-a prethodno bili kandidati ili dužnosnici SF-a u Sjevernoj Irskoj ili članovi Irske republikanske armije (IRA). U hrvatskom/bosansko-hercegovačkom slučaju, tj. slučaju HDZ-a i HDZ-a BiH, provjerilo se jesu li kandidati na parlamentarnim izborima 2000., 2003., 2007., 2011., 2015., 2016., 2020. godine i europskim 2013., 2014., 2019. godine prethodno bili kandidati ili dužnosnici HDZ-a BiH ili članovi HVO-a. Za hrvatsko/bošnjačko-hercegovački slučaj analizirani su rezultati izbora koji su objavljeni na službenoj internetskoj stranici Državnog izbornog povjerenstva Republike Hrvatske (izbori.hr, 2023). Osim spomenutih izbornih rezultata, internetska stranica posjeduje rezultate za izbore za Europski parlament 2013., 2014., 2019. godine koji su također jedinica analize. Rezultati parlamentarnih izbora BiH prikupljeni su sa službene stranice Središnjeg izbornog povjerenstva BiH. Što se tiče sjevernoirskog slučaja primarni podaci o izbornim rezultatima prikupljeni su sa službenih stranica irskog Parlamenta⁵ (oireachtas.ie, 2023), Izbornog povjerenstva Sjeverne Irske⁶ (eoni.org.uk, 2023) te Europskog parlamenta (europarl.europa.eu, 2023). Izborni rezultati za oba slučaja analizirani su i uspoređeni kako bi se otkrilo koliko se kandidata i dužnosnika u periodu od potpisivanja mirovnih sporazuma do

⁵ Eng. *Houses of the Oireachtas*.

⁶ Eng. *The Electoral Office for Northern Ireland*.

danas natjecalo na listama analiziranih političkih stranaka u obje države u kojima stranka djeluje.

4. Djelovanje stranaka za vrijeme konflikta te njihova uloga u mirovnim procesima

Tijekom društvenih konflikata političke stranke često imaju ključnu ulogu u oblikovanju i vođenju društvenih, političkih i sigurnosnih procesa. U okruženjima obilježenima konfliktima, političke stranke često su glavni akteri u borbi za političku prevlast, teritorijalne ciljeve i identitetska pitanja. U kontekstu Sjevernoirskog sukoba i rata na području bivše Jugoslavije, dvije značajne političke stranke, *Sinn Féin* (SF) i Hrvatska demokratska zajednica (HDZ), istaknule su se svojim snažnim političkim djelovanjem i aktivnim sudjelovanjem u traženju i ostvarivanju svojih političkih ciljeva. SF je odigrala ključnu ulogu u borbi protiv britanske vlasti i postizanju mirovnih rješenja za kompleksne političke probleme u Irskoj. Nasuprot tome, HDZ odigrao je ključnu ulogu u procesu stvaranja neovisne Hrvatske tijekom raspada bivše Jugoslavije. U vremenima ratnih sukoba, HDZ je bio jedan od glavnih čimbenika u uspostavi neovisnosti i osiguranju teritorijalne cjelovitosti Hrvatske, ali je stranka značajnu ulogu imala i u ratu u Bosni i Hercegovini. Njezina uloga u mirovnim procesima, poput *Dejtonskog sporazuma*, obilježena je nastojanjima za uspostavu stabilnosti i pomirenja u regiji. Poglavlje je posvećeno analizi djelovanja SF-a i HDZ-a te HDZ-a BiH tijekom razdoblja sukoba u državama u kojima djeluju te njihovoj ključnoj ulozi u mirovnim procesima. Proučavanjem njihovih političkih strategija, suradnje s drugim akterima i doprinosa mirovnim naporima, otkriva se njihov utjecaj na mirnu tranziciju i oblikovanje političke budućnosti tih država. Kroz dublju analizu njihovih uloga u konfliktima i mirovnim procesima, nastoji se razumjeti kako političke stranke mogu biti pokretači promjene u turbulentnim vremenima te kako se odvija njihova transformacija prema građanskoj i demokratskoj političkoj snazi.

4.1. Sinn Féin

Sinn Féin (SF) je najstarija politička stranka u Irskoj iz koje su proizašle mnoge druge političke stranke u Irskoj zbog podjela između frakcija stranke (Maillot, 2005: 1). SF osnovao je Arthur Griffith 1905. godine koji je bio konzervativac i monarhist (Maillot, 2005: 4). Dugi niz godina su za SF vezane negativne konotacije jer je smatran političkim ogrankom Irske republikanske armije (IRA).⁷ Za vrijeme Sjevernoirskog sukoba se SF isključivo vezuje za IRA-u te se

⁷ Eng. *Irish Republican Army*.

promatra kao njezino krilo ili fronta. No, važno je napraviti distinkciju tih dvaju pojmova. Političko krilo neke terorističke organizacije značilo bi da postoji jednakost između jednog i drugog krila ponajviše prilikom donošenja odluka vezanih za djelovanje pokreta, dok je politička fronta najčešće podređena terorističkoj skupini (Richards, 2001: 73). Karakteristično je za političke fronte da postoji dvojno članstvo, u političkoj fronti te terorističkoj skupini, što je vidljivo u slučaju SF-a i IRA-e (Richards, 2001: 74). Djelovanje SF-a prije sklapanja mirovnog *Sporazuma na Veliki petak* opisano je kao prosvjedno djelovanje rubne organizacije protiv sustava kao glasnogovornika IRA-e (Whiting, 2016: 542). Djelovanje SF-a kao političke fronte IRA-e vidljivo je u političkom natjecanju u Sjevernoj Irskoj i Republici Irskoj. IRA i SF protivili su se podjeli otoka iz 1922. godine te im je glavni cilj bio ujedinjenje u jednu, socijalističku republiku Irsku što bi značilo oslobođenje otoka od britanske vlasti (Richards, 2001: 74).

Sjevernoirski sukob⁸ trajao je gotovo tri čitava desetljeća, od 1969. do 1998. godine. Sukob je moguće definirati kao unutarnji sukob jer je posjedovao etničke, građanske, vjerske elemente sukoba, ali također uvelike je utjecao na međunarodnu političku scenu toga vremena (Bilandžić, 2004: 137). Sjevernoirski sukob, promatran s međunarodnopravne razine, je isključivo sukob jer ne udovoljava svim mjerilima definicije rata. Nasuprot tome, politološka dimenzija naglašava kako se u određenim fazama sukoba ističu karakteristike rata (Bilandžić, 2004: 138). Za vrijeme trajanja sukoba poginulo je 3 600 te je ranjeno oko 47 000 osoba (Bilandžić, 2004: 139). Ujedinjeno Kraljevstvo pomoću svojih obavještajnih i sigurnosnih institucija provelo je niz likvidacija u kojima su mete bili visoki dužnosnici IRA-e i SF-a (Bilandžić, 2004: 139). Dakako, IRA je također ciljala visoke dužnosnike Ujedinjenog Kraljevstva, a izvela je i atentat na premijerku Margaret Thatcher koji je bio neuspješan. SF je sve oblike nasilje koji su bili prisutni u Sjevernoj Irskoj opravdavao time da je jurisdikcija britanske vlasti nad Sjevernom Irskom nelegitimna i nelegalna (Richards, 2001: 74).

Kraj sukoba započeo je proglašenjem prekida vatre od strane IRA-e 31. kolovoza 1994., a 13. listopada su to učinile lojalističke terorističke skupine (Bilandžić, 2004: 153). Usljedili su dugogodišnji politički pregovori koji su u fokusu imali tri ključne točke: politički aranžman u Sjevernoj Irskoj, odnos između britanske i irske vlade te odnosi sjever-jug (Flavin, 2022: 19). Gerry Adams i Martin McGuinness bili su dvojica ključnih osoba iz SF-a koji su bili uključeni u mirovne pregovore. Gerryju Adamsu je sredinom 1990-ih godina tadašnji predsjednik SAD-

⁸ U anglosaksonskoj literaturi se Sjevernoirski sukob naziva *The Troubles*.

a Bill Clinton odobrio vizu, što je bilo svojevrsno međunarodno priznanje Adamsa kao političkog vođe SF-a (Flavin, 2022: 10). Za cijelo vrijeme trajanja sukoba pokušalo se političkim sredstvima postignuti mir. No, sredinom 1990-ih u mirovne pregovore se uključio i SAD, a izdavanje vize Adamsu samo je jedan od primjera tome. Za neke je analitičare uključivanje SAD-a u pregovore ono što je pridonijelo sklapanju mira na irskom otoku (Bilandžić, 2004: 153). Zanimljivo je da je SF naglašavao borbenost IRA-e kako bi postigli određene ustupke od unionista i britanske vlade (Frampton, 2009: 103). Dakako, SF je imao više ciljeva osim sklapanja mira. Stranka je težila političkom rastu i mobilizaciji birača ne samo u Sjevernoj Irskoj već i Republici Irskoj. Politički rast SF, ukoliko se gledaju izborni rezultati, znatnije je vidljiv u Sjevernoj Irskoj, a iako u Irskoj na nacionalnoj razini nisu osvojili mnogo glasova odnosno značajan postotak, SF je ipak bio iznimno jak u određenim dijelovima Irske (Frampton, 2009: 103). Takav relativan uspjeh zasluga je vodstva SF-a (Adamsa i McGuinnessa) koji su tijekom pregovora u biračkom tijelu stekli reputaciju mirnih i poštenih partnera (Frampton, 2009: 104). SF se prilikom pregovora bavio pitanjem žrtava koje su nastradale u sukobu na način da je apelirao na provođenje istraga ubojstava koja su počinjena od strane britanskih agencija (Hopkins, 2015: 81).

Mirovni pregovori zaključeni su 10. travnja 1998. godine potpisivanjem *Sporazuma na Veliki petak*,⁹ odnosno *Sporazum iz Belfasta* (Bilandžić, 2004: 153). Za sklapanje mira bilo je potrebno da obje strane, SF i Ulsterska unionistička stranka (UUP),¹⁰ odstupe od svojih početnih pozicija (Flavin, 2022: 10). Odstupanjem od javno propagiranih početnih pozicija *Sporazum* je rezultirao održivim mirom u Sjevernoj Irskoj. No, javno miljenje o *Sporazumu* je bilo kako više ide na ruku unionista te je zbog toga dočekan bez entuzijazma među republikanskim redovima, a IRA ga je odbacila (Frampton, 2009: 104). SF na *Sporazum* i mirovni proces gleda kao na prijelazne komponentne, a ne kao na zajednički stabilan etno-nacionalistički kompromis (Hopkins, 2015: 80). No, neosporivo je da je *Sporazum* označio ključni korak prema okončanju nasilja i uspostavi podjele moći u Sjevernoj Irskoj. Nasilje koje je obilježilo drugu polovicu prošlog stoljeća u Sjevernoj Irskoj za SF je bila legitimna borba od strane IRA-e, a sklapanjem mira promijenile su se okolnosti te nema opravdanja za pribjegavanje nasilju (Hopkins, 2015: 80).

⁹ Eng. *Good Friday Agreement*.

¹⁰ Eng. *Ulster Unionist Party*.

Do kojega je trenutka SF bio politička fronta IRA-e često je tema akademskih diskusija, no njegova povezanost s IRA-om nedvojbeno je sve do 2001. godine (Richards, 2001: 74). SF je nakon potpisivanja mirovnog sporazuma težio postati glas radikalizma koji se uklapa u *mainstream* (Maillot, 2005: 1). Iako je dugi niz godina bio vezan uz revolucionarna djelovanja, SF je uspješno prešao u demokratsku političku stranku (Whiting, 2016: 542). Prema Whitingu (2016: 543), uspješnost političkih stranaka koje su prije bile dio antisistemskih grupa ponajviše ovisi o tome je li ta grupa pobijedila ili je postala opozicija, ali dakako i o izbornom sustavu te disperziji vlasti. Primjer tome je činjenica kako je već 2002. godine, samo četiri godine nakon sklapanja mirovnog sporazuma, SF postao najveća nacionalistička stranka u Skupštini Sjeverne Irske,¹¹ *Stormontu*.

SF je imao značajnu uloga tijekom Sjevernoirskog sukoba i mirovnih pregovora kako bi se sukob okončao. Dvojaka uloga vidljiva je u političkom angažmanu i vezi s paravojnim aktivnostima. Danas je stranka i dalje značajan igrač u politici Sjeverne Irske, nastavljajući zagovarati ponovno ujedinjenje Irske dok djeluje unutar demokratskog okvira uspostavljenog *Sporazumom na Veliki petak*.

4.2. Hrvatska demokratska zajednica i Hrvatska demokratska zajednica BiH

Za razliku od *Sinn Féina* koji je formalno jedinstvena stranka u Irskoj i Sjevernoj Irskoj, na području Republike Hrvatske te Federacije Bosne i Hercegovine (BiH) to nije slučaj. U Hrvatskoj je 19. lipnja 1989. godine osnovana Hrvatska demokratska zajednica (HDZ). Ubrzo nakon osnutka stranka je krenula osnivati veliki broj stranačkih podružnica te mobilizirati građane diljem Hrvatske (Nikić Čakar, 2011: 56). HDZ je otišao i korak dalje, pa je osnivao ogranke izvan Hrvatske kao što su Austrija, Njemačka, Australija, Brazil, Južna Afrika i drugdje (Nikić Čakar, 2011: 58). No, za HDZ najvažniji ogranak koji se trebao osnovati bio je onaj u BiH-a kako bi ondašnji Hrvati imali stranku koja predstavlja njihove interes. Uz podršku HDZ i predsjednika Tuđmana 18. kolovoza 1990., neposredno prije prvih višestranačkih izbora i službeno je osnovana Hrvatska demokratska zajednica Bosne i Hercegovine (HDZ BiH) (Nikić Čakar, 2011: 53). Formalno dvije različite stranke, no u stvarnosti sestrinske stranke gdje je jedna proizašla iz druge te se uveliko oslanja i djeluje po napatcima „krovne“ stranke. Sličnosti i razlike dviju stranaka bit će u fokusu u sljedećim poglavljima gdje će se analizirati statuti te stranačka ideologija tih stranaka.

¹¹ Eng. *The Northern Ireland Assembly*.

Kao što je SF imao jednu od vodećih uloga tijekom sjevernoirskog sukoba, tako su HDZ i HDZ BiH bili jedni od glavnih političkih aktera tijekom rata na području bivše Jugoslavije u prvoj polovici 1990-ih godina. HDZ u Hrvatskoj je vrlo brzo nakon svog osnutka preuzeo ključnu ulogu u demokratizacijskom procesu, a sama stranka je poprimila oblik političkog pokreta kojemu su u fokusu bila pitanja nacionalne autonomije te neovisnosti (Nikić Čakar, 2009: 32). Nakon pobjede na prvim višestranačkim izborima u Hrvatskoj 1990. započela je institucionalizacija HDZ-a, a rat je utjecao da se vrijednosti i određena HDZ-ova shvaćanja preliju na razinu hrvatskog društva (Čular, 2000: 36). S druge strane, HDZ BiH se također iznjedrio kao „stožerna politička stranka među Hrvatima u Bosni i Hercegovini“ (Nikić Čakar, 2011: 1). Prema popisu stanovništva iz 1991. godine od 4,4 milijuna stanovnika, Hrvati su činili 17%, Srbi 31,37%, a Muslimani (nakon 1993. pod imenom Bošnjaci) 43,67% i 7,63% ostalih (Vego, 2018: 486). Bošnjaci i Hrvati zalagali su se za odcijepljene od Jugoslavije, što su potvrdili na referendumu o neovisnosti 1. ožujka 1992. godine, dok su Srbi bili protiv toga te bojkotirali sam referendum. Time su se već postojeći sukobi između triju naroda još više produbili te prerastali u najkrvaviji rat na europskom kontinentu u drugoj polovici XX. stoljeća nakon Drugog svjetskog rata. Ukoliko se analizira struktura stanovništva može se zaključiti kako je rat u BiH najviše pogodio ondašnje Hrvate čiji se broj faktički prepолоvio (Vego, 2018: 486). Tijekom rata u BiH svaka ključna odluka donesena je zapravo u zagrebačkom HDZ-u, a HDZ BiH za zadaću je imao provesti te odluke na terenu (Nikić Čakar, 2011: 63). Za vrijeme rata politika HDZ bila je fokusirana na postizanje političke homogenizacije Hrvata u BiH te njihovo približavanje Hrvatskoj. Potvrda toga je stvaranje Herceg Bosne, čiji je cilj bilo kasnije priključenje Hrvatskoj (Simović, 2011: 341).

Povezanost između HDZ-a i Hrvatskog vijeća obrane (HVO) bila je značajna tijekom ratnih godina u Bosni i Hercegovini, posebice u prvoj polovici 1990-ih. HDZ BiH i HVO često su se smatrali povezanim entitetima, a odnos između njih bio je vrlo blizak i složen. HVO je bio vojna formacija koju su osnovali Hrvati u BiH u travnju 1992. godine, neposredno nakon što je Bosna i Hercegovina proglasila neovisnost od Jugoslavije. HVO je djelovao kao vojna snaga koja je bila usmjerena prema obrani interesa Hrvata u BiH, posebno u kontekstu ratnog sukoba i podjele teritorija na etničkim linijama. HDZ BiH i HVO bili su često usko povezani u svojim aktivnostima, a neki vojni zapovjednici HVO-a bili su istovremeno članovi HDZ BiH. Mnogi ključni politički i vojni lideri HVO-a bili su blisko povezani s HDZ-om BiH, a HDZ je pružao političku podršku HVO-u u ostvarivanju njihovih ciljeva na terenu (Kulenović, 1998: 106-107).

Tijekom rata, više mirovnih sporazuma uz potporu međunarodne organizacije pokušalo je okončati rat, no zbog nezadovoljstva jedne od sukobljenih strana više mirovnih sporazuma je propalo. Za mirovne sporazume važno je da sve strane žele postići kompromis ponajviše u ovom slučaju oko podijele teritorija te moći između tri sukobljene snage (Gromes, 2011: 38). Kako je rat sve duže trajao, a omjer snaga između triju naroda se mijenjao, ljudski gubitci su bili sve veći, a pritisak međunarodne zajednice intenzivniji, potreba za postizanjem kompromisa i okončanjem rata potpisivanjem mirovnog sporazuma je bila nužna. HDZ BiH zalagao se za državnu neovisnost te teritorijalnu cjelovitost, dok je po pitanju ustrojstva zalagao se za konfederalnu državu (Mrduljaš, 2009: 827). Dakako, prema viđenju HDZ BiH konfederalna država bila bi sačinjena od samoupravnih teritorijalnih nacionalnih jedinica (Mrduljaš, 2009: 827).

Rat na teritoriju Bosne i Hercegovine okončan je Općim okvirnim sporazumom o miru u BiH tzv. *Dejtonskim sporazumom* 1995. godine. *Daytonom* je Bosna i Hercegovina podijeljena na dva entiteta, Federaciju BiH (FBiH) te Republiku Srpsku (RS). Osim toga, sporazumom su priznata tri konstitutivna naroda - Bošnjaci, Srbi te Hrvati čijim pripadnicima je priznato aktivno i pasivno biračko pravo. Kako bi se sve odredbe sporazuma provele bez narušavanja mira, međunarodna zajednica je uspostavila Ured visokog predstavnika (Mesić, 2010: 3). Za postizanje svakog mirovnog sporazuma izrazito je bitno da pregovore vode te naposljetku mirovni sporazum potpišu, akteri koji imaju moć nad vojnim i oružanim tijelima te mogu osigurati kako će oni „položiti oružje“ (Gromes, 2011: 38). Pa tako je *Dejtonski sporazum* potpisan od strane predsjednika Srbije Slobodana Miloševića, predsjednika Hrvatske Franje Tuđmana i predsjednika Predsjedništva BiH Alije Izetbegovića (Bieber, 2006:38). Sva trojica osim što su predstavljali Srbe, Hrvate i Bošnjake na području BiH, također su jedini imali moć na oružanim snagama te mogli zajamčiti prestanak oružanog sukoba. *Dejtonski sporazum* za Hrvate je značio odustajanje od glavnog cilja- ujedinjenje teritorija BiH, gdje su većinsko stanovništvo Hrvati, s Hrvatskom. Osim toga, ukinuta je Herceg Bosna te je pripojena Federaciji BiH (Simović, 2011: 341).

Potpisivanje *Dejtonskog sporazuma* od strane Franje Tuđmana, osnivača HDZ-a i prvog predsjednika Republike Hrvatske, potvrda je da je tijekom rata u BiH glavnu političku riječ, bez obzira tko je bio formalni predsjednik HDZ BiH, imao upravo Tuđman. Stoga, politika HDZ-a BiH bila je temeljena na politici HDZ-a u Hrvatskoj koju je ponajviše oblikovao predsjednik Tuđman te na ciljevima koje je imala hrvatska emigracija (Simović, 2011: 341).

Iako su HDZ i HDZ BiH dvije različite stranke obje stranke dijele slična imena i zastupaju interese hrvatskih zajednica u svojim državama. Rat na području bivše Jugoslavije 1990-ih godina dokaz je kako su stranke surađivale na pitanjima od zajedničkog interesa, posebice onima vezanima uz prava i zastupljenost Hrvata u Bosni i Hercegovini.

Djelovanje SF, HDZ i HDZ BiH tijekom konfliktnog razdoblja u njihovim državama pokazuje nekoliko sličnosti. Prvenstveno, sve stranke su se u početnim fazama konflikta zalagale za ujedinjenje država. SF zalagao se ujedinjenje i cjelovitost irskog otoka bez britanske vlasti, dok su se HDZ i HDZ BiH zalagali za pripojenje teritorija BiH koje je pretežno bilo naseljeno Hrvatima za pripojenje Hrvatskoj. Također, nakon dugogodišnjih krvavih sukoba stranke su uvidjele da za postizanje mira trebaju odustati od svojih prvotnih ciljeva te pokušati postići kompromis koji bi im odgovarao. Tijekom mirovnih pregovora i procesa, SF, HDZ i HDZ BiH prihvatili su da je ključno postizanje političkog rješenja koje bi zadovoljilo njihove interese, ali istovremeno osiguralo stabilnost i suživot u društvima.

Članovi analiziranih stranaka imali su jednu od ključnih uloga u postizanju mira, odnosno u mirovnim pregovorima. Krešimir Zubak i Jadranko Prlić, članovi HDZ BiH, bili su članovi delegacije koji su zastupali interese Hrvata u BiH tijekom pregovora u Daytonu. Dok je *Dejtonski sporazum* potpisan kao što je već napomenuto od stranke predsjednika Hrvatske Franje Tuđmana, osnivača HDZ-a. Za vrijeme mirovnih pregovora o okončanju Sjevernoirskog sukoba glavnu riječ iz SF su vodili njihov eminentni član Martin McGuinness te predsjednik stranke Gerry Adams.

Stoga, evidentno je da su *Sinn Féin*, HDZ i HDZ BiH igrali važne uloge tijekom sukoba, ali i nakon njih u procesu postizanja mira. Njihove političke strategije, liderstvo i doprinos mirovnim pregovorima pokazali su se ključnima za okončanje sukoba i uspostavu mira u njihovim državama. Unatoč početnom zalaganju za radikalne ciljeve, ove stranke su se transformirale u legitimne političke aktere koji su težili suživotu, stabilnosti i napretku svojih društava.

5. Stranačka organizacija: analiza statuta

U analizi HDZ-a, HDZ-a BiH i SF-a, jedan od ključnih elemenata za razumijevanje njihove organizacijske strukture i djelovanja je proučavanje njihovih statuta. Statuti HDZ-a, HDZ-a BiH i SF-a predstavljaju temeljne pravne dokumente koji definiraju ciljeve, vrijednosti,

članstvo, strukturu i unutarnje procese ovih političkih stranaka. Analiza ovih statuta pruža uvid u ključne smjernice i načela analiziranih stranaka te pomaže u razumijevanju njihove ideologije i političkih strategija. Važnost analize statuta iznimna je za ovu binarnu studiju kako bi se uvidjele organizacijske sličnosti i različitosti stranaka. Dakako, i za analizu ideoloških značajki stranaka potrebno je prvo proučiti same statute stranka da bi se dobio uvid u njihove ideološke temelje odnosno korijene, kako bi se kasnije mogla analizirati njihova ideologija i politika koju provode sustavno i formalno.

5.1. Statut Sinn Féina

Prema dokumentu *Sinn Féin Constitution and Rules* ističu se dva temeljna načela na kojima se stranka zasniva. Prvenstveno, na odanosti Iraca i Irkinja, što je zasluga suverene Irske Republike proglašene 1916. godine, a zatim na načelu da su suverenitet i jedinstvo za republiku Irsku neotuđivi i da se o njima ne može suditi (SF, 2013: 5). Nakon temeljnih načela, ističu 10 ciljeva stranke. Prva tri su izuzetno kratka, ali i jasna. Prvi cilj je kraj britanske vladavine u Irskoj, zatim postići teritorijalno ujedinjenje uz politički suverenitet i neovisnost te treći cilj je uspostaviti „demokratsku socijalističku republiku“ (SF, 2013: 5). Dakako, četvrti cilj se nadovezuje na treći pozivajući se na *Proglas Republike* iz 1916. godine kojim je uspostavljena Republika koja reprezentira cijeli irski narod (SF, 2013: 5). Jedan od ciljeva je obnova irskog jezika i kulture te proširenje povijesnog znanja o Irskoj. No, iako irski učenici tijekom svoga školovanja imaju predmet irski jezik, nažalost u Irskoj je još uvijek engleski jezik onaj kojim se svi služe u svakodnevnoj komunikaciji. Izrazito je zanimljiv osmi cilj koji se tiče irske vanjske politike, a osim što se ona temelji na međunarodnoj solidarnosti te pravu samoodređenja svih naroda ističe se vojna neutralnost i nesvrstavanje bilo kojem vojnom bloku te se izričito protivi bilo kakvim oblicima imperijalizma (SF, 2013: 5). Protivljenjem imperijalizmu i svim njegovim oblicima, SF još jednom naglašava koliko se protivi britanskoj vlasti u Sjevernoj Irskoj. Osim toga, ističe u svojim ciljevima kako se bilo kakvi sporovi moraju mirno riješiti u skladu s pravdom, međunarodnim pravom te jednakosti (SF, 2013: 5). Time se može zaključiti kako se SF ograđuje od bilo kakvih nasilnih, terorističkih radnji u rješavanju sukoba, što je različito od stava SF-a u drugoj polovici XX. stoljeća.

Članom SF-a može postati svaki stanovnik Irske koji ima više od 16 godina (SF, 2013: 6). Zanimljivo je da svaki novi član ima probni rok od tri mjeseca, a osim toga mora završiti tečaj obrazovanja koji uključuje podučavanje o SF-ovoj povijesti, načelima te političkoj strategiji. Nakon završetka probnog roka i obrazovanja, članovi imaju pravo glasovanja o stranačkim

pitanjima (SF, 2013: 6). Bilo koja osoba koja planira sudjelovati odnosno kandidirati se za mjesto u vestminsterskom parlamentu (*House of Commons*, tj. Dom pučana) ili je već položila prisegu u tom parlamentu, ne može biti član SF-a sve dok se pismeno ne ogradi od takvih namjera ili odbaci prisegu (SF, 2013: 7). Dakako, bilo je kandidata SF-a koji su izabrani u vestminsterski parlament, ali su odbili sudjelovati te zauzeti svoje osvojeno mjesto. Razlog toga je SF-ova politika apstinencije. Od općih izbora 1918., kada je SF osvojio većinu mjesta u Irskoj i proglasio neovisni irski parlament, stranka je zadržala dugogodišnju politiku suzdržavanja od zauzimanja mjesta u britanskom parlamentu (Maillot, 2005: 8). SF eksplicitno navodeći da članovi mogu biti samo osobe koje neće sudjelovati u Westminsteru, još jednom potvrđuje svoje stajalište da britanski parlament nema legitimnu vlast nad Sjevernom Irskom.

Za djelovanje bilo koje političke stranke izrazito je bitno biti upoznat s njezinom strukturom. SF ima strukturiranu organizaciju koja joj omogućuje aktivno sudjelovanje u političkim procesima u Irskoj i Sjevernoj Irskoj. Najviše tijelo stranke naziva se *Ard Fheis*, a predstavlja stranačku konferenciju koja se održava godišnje i okuplja članove stranke iz cijele Irske kako bi raspravljali o politikama, strategijama i odabiru vodstva. Također, donose odluke o promjenama u stranačkom statutu i političkim smjernicama (SF, 2013: 7). Izvršni odbor stranke, *Ard Comhairle*, sastoji se od članova koji su izabrani na *Ard Fheisu* i odgovorni su za vođenje stranke između godišnjih konferencija. *Uachtarán* je predsjednik stranke i njezin glavni predstavnik te je obično najviše rangirani dužnosnik u stranci. Zatim slijedi njegov zamjenik *Leas-Uachtarán* koji pomaže u vođenju stranke (SF, 2013: 9). Lokalne podružnice stranke koje djeluju na razini zajednice nazivaju se *Cumainn* te igraju ključnu ulogu u organiziranju stranačkih aktivnosti na lokalnoj razini i povezivanju s lokalnim biračima (SF, 2013: 13). Ovakva struktura SF-a omogućava stranci aktivno sudjelovanje u političkim procesima i ostvarivanje svojih nacionalističkih i socijalističkih ciljeva u Irskoj i Sjevernoj Irskoj. Stranka je ostvarila značajne uspjehe tijekom svoje povijesti te i dalje igra važnu ulogu u političkom krajoliku otoka.

5.2. Statuti Hrvatske demokratske zajednice i Hrvatske demokratske zajednice BiH

U statutu je HDZ definiran kao „stožerna državotvorna stranka koja promiče hrvatske nacionalne interese, domoljublje te tradicionalne, demokršćanske i univerzalne humanističke vrijednosti“ (HDZ, 2018: 3). Svoju povijesnu ulogu ističe pozivajući se na politike koje je provodio prvi predsjednik HDZ-a, ali ujedno i prvi predsjednik Republike Hrvatske dr. Franjo Tuđman koje su pridonijele slobodi Hrvatske te pobjedi u Domovinskom ratu (HDZ, 2018: 3).

Statutom je navedeno kako je fokus politike stranke dostojanstvo čovjeka te sva njegova neotuđiva prava, a stranka promovira „vrijednosti slobode, demokracije, pravne države, poštovanja temeljnih ljudskih prava, obiteljskih vrijednosti, ravnopravnost žena i muškaraca, solidarnosti te socijalno-tržišnog gospodarstva“ (HDZ, 2018: 3). Također, HDZ pripada europskom desnom centru te njegovi članovi koji su izabrani u Europski parlament pripadaju Klubu članova Europske pučke stranke (HDZ, 2018: 16). HDZ BiH također napominje kako je riječ o jednoj narodnoj, socijalnoj, slobodnjačkoj stranci koja se temelji na načelima demokracije i kršćanske civilizacije te ostalim vrijednostima hrvatskoga naroda (HDZ BiH, 2023: 5). Sličnost HDZ-a BiH s HDZ očigledno je u činjenici da se pozivaju na očuvanje hrvatskog identiteta te vrijednosti Domovinskog rata (HDZ BiH, 2023: 5). Iako BiH nije u Europskoj uniji HDZ BiH akceptira europske vrijednosti i načela iskazujući tako svoje težnje da u budućnosti BiH bude dio Unije, čineći tako stranku proeuropskom kao što je to i HDZ u Hrvatskoj.

HDZ djeluje u Hrvatskoj te inozemstvu u skladu s hrvatskim pravnim poretkom te poretkom inozemne države u kojoj djeluje, dok je središte stranke u Zagrebu (HDZ, 2018: 3). Na isti način definirano je područje djelovanja HDZ BiH osim što dakako djeluje primarno u Bosni i Hercegovine te inozemstvu (HDZ BiH, 2023: 5). Zanimljivo je kako obje stranke navode kako surađuju sa srodnim strankama u svojim matičnim državama, ali HDZ BiH naglašava kako „ima posebne odnose s HDZ-om Republike Hrvatske, što će se urediti posebnim sporazumom na temelju odluke Predsjedništva HDZ-a BiH“ (HDZ BiH, 2023: 5). Takav deklarirani odnos HDZ-a BiH prema HDZ-u u Hrvatskoj još jedan je dokaz na već navedenu činjenicu kako iako je riječ službeno o dvije stranke zapravo to su dvije sestrinske stranke koje su usko povezane u svome djelovanju.

U HDZ se može učlaniti bilo koji hrvatski državljanin ili član hrvatskog naroda u inozemstvu koji je navršio 18 godina, a nije član niti jedne druge hrvatske političke stranke te je spreman poštivati i prihvatiti statut i program stranke (HDZ, 2018: 3). U HDZ BiH također osoba da bi postala članom stranke ne smije biti član neke druge stranke, želi prihvatiti ciljeve, Statut i program stranke, ali razlika je što osoba treba imati navršениh 16 godina (HDZ BiH, 2023: 5). Za učlanjenje u obje strane dovoljno je podnijeti zahtjeva kandidata za pristupanje za člana stanke, odnosno podnijeti pristupnicu. Također, obje stranke navode kako ukoliko neki njihov član koji je osvojio zastupničko mjesto u zakonodavnom tijelu odluči prijeći u drugu stranku, osnovati vlastitu ili postati neovisni zastupnik obavezan je vratiti mandat stranci.

Struktura političkih stranaka HDZ-a i HDZ-a BiH temelji se na hijerarhijskom modelu organizacije, no postoje određene razlike zbog konteksta i političkog okruženja u kojem djeluju. HDZ u Hrvatskoj se sastoji od središnjih tijela koja su: Opći sabor, Predsjednik, Predsjedništvo te Nacionalni odbor HDZ-a (HDZ, 2018: 8). Opći sabor HDZ-a najviše je tijelo stranke koje donosi program, statut, političke smjernice HDZ-a te bira članove Predsjedništva i Nacionalnog odbora (HDZ, 2018: 8). Opći sabor saziva se najmanje jednom u dvije godine od strane Predsjedništva HDZ-a. Predsjednik HDZ-a predstavlja stranku te mora zastupati njezine ciljeve vodeći politiku koja je u skladu s programom stranke, dok zamjenik predsjednika i potpredsjednici obavljaju one poslove za koje su dobili ovlasti od samog predsjednika stranke (HDZ, 2018: 9). Stranačko Predsjedništvo je operativno-političko tijelo koje prvenstveno raspravlja i odlučuje o aktualnim političkim pitanjima te o svim pitanjima koja nisu eksplicitno u ovlasti nekog drugog stranačkog tijela (HDZ, 2018: 10). Između dvije sjednice Općeg sabora najviše tijelo stranke je Nacionalni odbor HDZ-a. Središnja tijela HDZ-a BiH su: Sabor HDZ-a BiH, Predsjednik, Središnji odbor, Predsjedništvo, Kolegij predsjedništva, Glavno tajništvo i Nadzorni odbor HDZ-a BiH. Za razliku od Općeg sabora HDZ-a, Sabor HDZ-a BiH koje je također najviše tijelo stranke, zasjeda svake četiri godine te može imati redovno i izvanredno zajedanje (HDZ BiH, 2023: 10). Predsjednik stranke je odgovoran za njen rad, provođenje politike koju zastupa stranka te saziva Središnji odbor najmanje jednom u šest mjeseci. (HDZ BiH, 2023: 11-12). Predsjedništvo HDZ-a BiH, kao i kod HDZ-a, ima zadaću raspravljati o aktualnim političkim pitanjima te tekućim problemima za koje treba pronaći rješenje. Glavno tajništvo HDZ-a BiH je izvršno tijelo stranke kojeg čine glavni tajnik i tajnici, dok je u HDZ-u glavni tajnik jedan član stranke koji sudjeluje u pripremi rada drugih stranačkih tijela te se bavi financijskim poslovanjem stranke (HDZ, 2018: 12). Dužnosti nadziranja materijalnih i financijskih poslovanja HDZ-a BiH ima Nadzorni odbor koji podnosi godišnje izvješće Predsjedništvu (HDZ BiH, 2023: 11-12). Zanimljivo je da su HDZ i HDZ BiH ustrojani na načelu područnosti što znači kako se stranke „sastoje od organizacija koje djeluje na određenom području (teritorijalne organizacije)“ (HDZ, 2018: 12). Riječ je zapravo o gradskim, općinskim te županijskim organizacijama, a u Hrvatskoj se još ističe Gradska organizacija HDZ-a Grada Zagreba, a u BiH stranačke organizacije u Distriktu Brčko.

Ne mogu se uspoređivati statuti političkih stranaka jer je riječ o jedinstvenim stranačkim dokumentima koji su ključni za osiguranje transparentnosti, pravičnosti i demokratičnosti unutar stranke. Njihovo poštivanje omogućava dosljednost u politikama i odlukama te jača

integritet i vjerodostojnost stranke pred javnošću. Statuti se često revidiraju i ažuriraju kako bi se prilagodili promjenama u političkom okruženju i potrebama stranke. Isto važi i za strukturu političkih stranaka koje se mogu mijenjati s vremenom. No, može se uvidjeti kako HDZ i HDZ BiH posjeduju određene sličnosti koje su vidljive već iz njihovih statuta. Ponajprije naglašavaju svoju pripadnost hrvatskom narodu te promiču hrvatske nacionalne interese, domoljublje i tradicionalne vrijednosti. Obje se referiraju na povijest te ističu povijesnu ulogu i zasluge u postizanju slobode i pobjedi u Domovinskom ratu (u slučaju HDZ-a). Promoviraju demokraciju i ljudska prava naglašavajući vrijednosti slobode, demokracije, pravne države, poštivanja temeljnih ljudskih prava i ravnopravnosti žena i muškaraca. Također i SF promovira demokršćanske i tradicionalne vrijednosti te podupiru politiku koja poštuje ljudska prava i socijalno-tržišno gospodarstvo. Naposljetku, iako svaka stranka ima svoj specifičan politički kontekst i ciljeve, mogu se uočiti određene sličnosti između HDZ-a i HDZ-a BiH te SF-a u pogledu važnosti nacionalnog identiteta, promicanja tradicionalnih vrijednosti te važnosti organizacijske strukture za postizanje političkih ciljeva.

6. Analiza stranačkih politika

Stranačke politike predstavljaju temeljne smjernice koje oblikuju put i djelovanje političke stranke. Analiza tih politika pruža dublji uvid u ideološke, socijalne, gospodarske i vanjskopolitičke prioritete koje stranke slijede kako bi ostvarile svoje ciljeve. Zbog toga, sljedeće poglavlje donosi kratki pregled politika koje su zastupale te zastupaju HDZ, HDZ BiH i SF. Sve tri stranke su se nakon završetka sukoba u njihovim državama susrele s problemom da njihove politike ne mobiliziraju birače u istoj mjeri kao prije te se javila potreba za promjenom retorike i diskursa kako bi stranke zadržale, ali i povećale svoju podršku. Stoga se na temelju stranačkih programa te akademskih članaka proučavalo koliko su se i jesu li se uopće stavovi i politike analiziranih stranaka promijenili.

6.1. Sinn Féin

Stranački sustav Irske može se opisati kao „dvoipolstranački sustav“ što bi značilo da postoje dvije dominantne stranke *Fianna Fáil* i *Fine Gael* te manja polovica, a u ovom slučaju to je Laburistička stranka (Weeks, 2017: 110). No, značajnu popularnost među biračkim tijelom Irske bilježi upravo *Sinn Féin*. Iako SF sudjeluje u podijeli izvršne vlasti u Sjevernoj Irskoj od završetka Sjevernoirskog sukoba, to nije slučaj u Irskoj zato je vrlo zanimljiva činjenica kako upravo SF postaje stranka koja može okončati stranački duopol u toj državi (Weeks, 2017:

111). Nameće se pitanje koje to politike SF zastupa što pridonosi njegovoj popularnosti i biračkoj mobilizaciji na cijelom irskom otoku.

Nakon *Sporazuma na Veliki petak* cijeli dominantni irski politički diskurs je promijenjen. S jedne strane, isticalo se kako je došlo do povijesnog kompromisa koji zahtjeva novi početak, dok su skeptici smatrali kako je samo došlo do reguliranja starog sukoba i njegovo prenošenje na drugo institucionalno polje (Bean, 2007: 218). SF želio je stvoriti novu sliku o stranci, ali da ostane nositelj radikalne ljevice. Stoga, stranka je odlučila kako će se protiviti bilo kakvoj diskriminaciji građana u irskom društvu koja bi se mogla temeljiti na njihovom spolu, rasi, seksualnosti, stilu života (Frampton, 2009: 135). Time je SF želio postati svojevrsni zaštitnik svakog građana kojemu su povrijeđena prava. Stranka se okrenula mobiliziranju onih birača, u raznim izbornim jedinicama, koje su iz nekog razloga smatrani nepriviligiranim dijelom društva (Frampton, 2009: 136). Po pitanju ekonomskih tema SF se protivio jednoj od posljedica privatizacije, a to je ulaganje multinacionalnih kompanija u Irsku. Smatrali su takvu vrstu ulaganja iznimno izrabljivačkom te u potpunosti nesigurnim izvorom ekonomskog rasta (Frampton, 2009: 137). SF je prepoznao potrebu za transformaciju u suvremenu europsku stranku koja se ideološki prilagodila širem biračkom tijelu te pokušala ukloniti negativne povijesne poveznice (Whiting, 2016: 547). Zbog toga je stranka napustila retoriku koja se fokusirala isključivo na irsku slobodu te se posvetila retorici jednakosti i pluralizma (Whiting, 2016: 548).

SF se želio, nakon zaključenja mirovnih pregovora i sklapanja *Sporazuma na Veliki petak*, odmaknuti od nasilnog nasljeđa za koje su ga mnogi vezali. Isticali su kako su predani utvrđivanju istine, no kako u tom procesu ne smije s niti jedne relevantne strane biti hijerarhija žrtava već puna suradnja kako bi se proveo politički neutralni proces (Hopkins, 2015: 83). Iako se SF zalaže za provođenje inicijative pomirenja, Hopkins tvrdi da time stranka želi oblikovati vlastiti narativ Sjevernoirskog sukoba (Hopkins, 2015: 94). Nasuprot tome, vodstvo SF-a snažno je osporavao krivnju IRA-e, s time i same stranke kao njegove fronte, za počinjene zločine tijekom sukoba ističući pravo naroda na samoodređenje (Hopkins, 2015: 93).

Sinn Féin zadržava svoju titulu antisistemske stranke nastavljajući politikom apstinencije čime njihovi izabrani zastupnici ne odlaze u vestminsterski parlament, a osim toga ne priznaju u internim dokumentima Sjevernu Irsku kao zasebnu državu (Whiting, 2016: 549). Članovi SF u Irskoj i Sjevernoj Irskoj, ali i većina Iraca u Republici Irskoj, kada se referiraju na Sjevernu

Irsku isključivo nazivom „Sjever“¹² želeći istaknuti kako nikako nije riječ o zasebnom entitetu već dijelu cjeline. Očigledno je da ujedinjenje i cjelovitost irskog naroda ostala jedna od glavnih politika stranke i nakon završetka sukoba te devolucije.

Diskurs i strategija koju SF je imao prema Europskoj Uniji (EU) te europskoj politici prošli su kroz niz promjena kroz zadnjih tridesetak godina. Kada je Irska postala jedna od članica Europske zajednice 1973. godine, SF je bio veliki protivnik toga te je isticao kako je to jednako ekonomskoj katastrofi te imperijalistička prijetnja za cijeli otok (Maillot, 2009: 560). Prodor SF-a na europsku pozornicu primjetan je od 1999. godine i na sjeveru i jugu irskog otoka. SF je ulazak u Europski parlament shvatio kao mogućnost izgradnje imidža stranke kao lijeve stranke distancirane od tradicionalnih nacionalističkih oznaka, kojima je otprije etiketirana (Maillot, 2009: 566). Stranka je željela više ne biti smatrana euroskeptičnom strankom, no određena distanca po pitanju nekih ključnih europskih pitanja mogla se zamijeniti. Kada je Ujedinjeno Kraljevstvo odlučilo izaći iz Unije, SF je jasno i nedvojbeno iznio svoje stavove i zalagao se za njih. Za SF je *Brexit* bio u cijelosti neželjen i nametnut građanima, tvrtkama te ključnim gospodarskim sektorima što je za njih značilo iznimnu neizvjesnost i nestabilnost (SF, 2019: 5). Osim toga, SF je isticao kako na temelju *Sporazuma na Veliki petak* za Sjevernu Irsku vrijedi „određeni posebni status“.¹³ Dakako, mir koji je postignut, svoje fundamente ima u nevidljivoj granici koja jača socijalnu koheziju i ekonomsku interakciju cijelog otoka (SF, 2019: 5). SF se zalaže za demokratičniju EU kojoj su prioritet obični ljudi te njihova jača socijalna zaštita, a ne korporacijski interesi (SF, 2019: 6). U Europskom parlamentu, zastupnici SF-a, pripadaju Klubu zastupnika Ljevice u Europskom parlamentu GUE/NGL. U klubu zastupnika se zalažu za Europu jednakih odnosno za partnerstvo ravnopravnih država, demilitarizaciju, nuklearno razoružavanje, pravno rješavanje sukoba te razvoj Europe u društvenom i gospodarskom segmentu (left.eu, 2023).

6.2. Hrvatska demokratska zajednica i Hrvatska demokratska zajednica BiH

Temeljni politički cilj oko kojega se grade sve politike HDZ-a Bosne i Hercegovine je ravnopravnost Hrvata u toj državi. HDZ BiH je etnička stranka hrvatskoga naroda kojoj njena organizacija i struktura omogućava da djeluje te kreira stranačke politike na više teritorijalno nepovezanih područja u federaciji (Nešković, 2013: 357). HDZ u BiH kao nacionalistička

¹² Eng. The North.

¹³ Eng. *Designated Special Status*.

stranka mobilizira svoje birače ističući kako je došlo do marginalizacije Hrvata te naposljetku mogućeg potpunog nestajanja hrvatskog naroda (Bieber, 2006: 149). HDZ se suočio s unutarstranačkim sukobima koji su pridonijeli tome da 2006. godine dođe do raskola u stranci te osnivanja nove stranke Hrvatske demokratske zajednice 1990 (HDZ 1990). Također, uz vanjske pritiske, HDZ BiH odlučio se za stranačku reformu koja je uključivala zalaganje za veću centraliziranu vlasti države nad porezima (Subotić, 2016: 129). Nadalje, jedna od ustavnih reformi za koju se HDZ zalaže je tri razine vlasti kojom bi država bila podijeljena na određen broj federalnih jedinica u kojoj bi barem u jednoj hrvatski narod bio većina (Simović, 2011: 350). Iako se zalažu za takvu ustavnu promjenu, HDZ ističe kako je izrazito bitno da BiH bude zajednica triju ravnopravnih konstitutivnih naroda. Pa tako, ne iznenađuje činjenica kako se izričito protivi konceptu „građanskog univerzalizma“ koji je u zadnjih nekoliko godina često tema diskusija i rasprava te zastupan ponajviše od multietničkih stranaka u BiH. Za HDZ koncept „građanskog univerzalizma“ nije ništa drugo nego li „nacionalizam najbrojnijeg naroda“ (HDZ BiH, 2023: 21). HDZ BiH kao vanjskopolitički cilj ima ostvarivanje punopravnog članstva BiH u EU i NATO-u. Stoga, ne iznenađuje činjenica kako stranka ima status promatrača Europske pučke stranke (EPP). Što se tiče gospodarske politike, HDZ ističe kako je za gospodarski rast važno održivo i inovativno gospodarstvo kako bi se što bolje prilagodilo svjetskom tržištu (HDZ BiH, 2023: 22). Stranka je prepoznala važnost digitalizacije javne uprave koja se u BiH može pronaći na osnovnoj razini. Stoga, zalaže se za digitalizaciju javnog sektora upravo kao jednog od segmenata koji bi pridonio razvoju gospodarstva jer bi se ubrzala komunikacija između javne uprave i gospodarskih subjekata (HDZ BiH, 2023: 24). Unaprjeđenje zdravstvene politike stranka vidi u jačanju preventivnih zdravstvenih mjera te u definiranju novoga sustava financiranja zdravstva kako bi se postigla njegova stabilnost te kvaliteta (HDZ BiH, 2023: 25). Stranka skoro 30 godina nakon završetka rata ističe kako je Domovinski rat obrambeni i oslobodilački rat koji je temelj neovisnosti BiH čime se posebna pažnje treba posvetiti hrvatskim braniteljima (HDZ BiH, 2023: 25). Prema HDZ-u, na federalnoj razini ministarstvo branitelja trebalo bi biti podijeljeno na dva sektora od kojih bi jedan bio zadužen za skrb o članovima Armije BiH, a drugi o članovima HVO-a (HDZ BiH, 2023: 26).

HDZ je doživio ideološku promjenu kada je njezinim čelnikom postao Ivo Sanader 2000. godine. Stranačka politika se promijenila na način da se krenula odmicati od desnice te pomicati više centru u određenim aspektima. Vidljivo je to po pitanju članstva Hrvatske u Europskoj uniji, posebnoj zaštiti etničkih manjina te suradnjom s Međunarodnim sudom za

ratne zločine počinjene na području bivše Jugoslavije (ICTY) (Čular i Nikić Čakar, 2019: 181). HDZ je uvidio kako opiranje ulasku u EU nije opcija koja bi pridonijela razvoju države već upravno suprotno pridonijela propadanju države (Jović, 2006: 86). HDZ sebe svrstava u desni politički centar ističući kako se odmakao od svojih početaka kada se transformirao od nacionalnog pokreta u stranku. Desni centar za HDZ najbolje spaja vrijednosti kršćanske demokracije i narodnjaštva koji su temelji stranke od samih početaka (HDZ, 2022: 8). Osim toga, HDZ ponudio je novu paradigmu, moderni hrvatski suverenizam, kojoj je cilj jačanje Hrvatske podizanjem životnog standarda, modernizacijom gospodarstva te jačanjem utjecaja Hrvatske u međunarodnim organizacija (HDZ, 2022: 8). Što se tiče odnosa s drugim državama, HDZ eksplicitno naglašava svoju povezanost s HDZ-om u Bosni i Hercegovini navodeći da „HDZ BiH smatramo svojom sestrinskom strankom i najvažnijim političkim predstavnikom tamošnjih Hrvata, što je potvrđeno na svim dosad održanim izborima“ (HDZ, 2022: 10). U socijalnom segmentu, HDZ se zalaže za jačanje obiteljskih vrijednosti, podržava demografsku obnovu kroz mjere poticaja za mlade obitelji i promiče dostojanstvo života te brigu o ranjivim skupinama društva. Sveukupno, HDZ se pozicionira kao stranka koja promiče nacionalne, gospodarske, pravosudne i socijalne vrijednosti kako bi osigurala prosperitet Hrvatske unutar Europske unije i šire.

Obje stranke, HDZ i HDZ BiH, usmjerene su prema zaštiti interesa hrvatskog naroda. Temeljni politički cilj im je ostvarivanje ravnopravnosti i zaštite identiteta svoga naroda. Stranke imaju sličan karakter kao etničke stranke, zalažući se za promicanje interesa i identiteta hrvatskog naroda unutar svojih teritorijalnih okvira. HDZ odnosno njegovi članovi, imali su važnu ulogu tijekom pristupnih pregovora za EU, a danas je HDZ jedna od europskih stranaka. Nasuprot tome, HDZ BiH tek kao cilj ima pristupanje Europskoj uniji. HDZ je doživio značajnu promjenu politika od 2000. godine, s pomakom prema političkom centru i angažmanom u brojnim međunarodnim organizacijama. HDZ BiH zadržava naglasak na hrvatskim vrijednostima i interakciji te partnerstvu s HDZ-om u Hrvatskoj.

7. Analiza izbornih rezultata

Analiza izbornih rezultata postaje ključna metoda za razumijevanje transnacionalnog stranačkog djelovanja, pružajući dublji uvid u strategije stranaka kao što su HDZ, HDZ BiH i SF. Kroz analizu izbornih rezultata, može se istražiti kako ove stranke djeluju na političkoj sceni više država, te kakvu podršku uspijevaju ostvariti među biračima različitih država. Zbog toga se analizom izbornih rezultata ispitivalo koji su članovi ovih stranaka sudjelovali na općim

izborima u više država. Dakako, to pruža uvid u njihovu sposobnost da mobiliziraju biračko tijelo i privuku podršku izvan svog uobičajenog okruženja tj. nacionalnih granica. Nakon analize izbornih rezultata za svaku stranku istaknut će se kandidati koji su uspješno obnašali dužnosti u dvije države.

7.1. *Sinn Féin*

Izborni sustav koji se primjenjuje u Sjevernoj Irskoj za izbore za Sjevernoirsku skupštinu te u Irskoj za Zastupnički dom¹⁴ naziva se pojedinačno prenosivo glasovanje.¹⁵ Ovaj oblik izbornog sustava specifičan je jer se kandidati natječu u višemandatnim izbornim okruzima te birači preferencijskim glasovanjem izražavaju svoj prvi izbor te daljnje alternativne preferencije (Farrell i Sinnott, 2018: 94). Važno je da birač označi svoju prvu preferenciju kako bi njegov glas bio važeći, nakon toga može označiti koliko god želi daljnjih preferencija.

Analizirani su izborni rezultati za irski Zastupnički dom 2002., 2007., 2011., 2016., 2020. i rezultati izbora u Sjevernoj Irskoj za Sjevernoirsku skupštinu 1998., 2003., 2007., 2011., 2016., 2017., 2022. godine te rezultati izbora obje države za Europski parlament 1999., 2004., 2009., 2014., 2019. Spomenuti izborni rezultati analizirani su iz razloga jer su se odvijali nakon zaključenja *Sporazuma na Veliki petak*. Analiza podataka se vršila na način da su se za svake izbore tražili kandidati *Sinn Féina* te u kojoj su se izbornoj jedinici natjecali, koliko su osvojili prvih preferencija te naposljetku jesu li izabrani za člana predstavničkog tijela za kojeg su se natjecali.

Analizom izbornih rezultata kandidata SF-a te time jesu li bili izabrani omogućeno je da se usporede izborni rezultati i uspješnost stranke na izborima u dvije države. *Slika 1* prikazuje broj odvojenih mjesta SF-a u Zastupničkom domu u Irskoj na kojem je vidljivo kako je riječ o uzlaznoj putanji. SF od 2011. godine bilježi znatno bolje rezultate, pa je tako na zadnjim održanim izborima 2020. godine osvojio 36 mandata čime je osvojio isti broj mandata kao jedna od irskih najsnažnijih stranaka *Fianna Fáil*. Iako je već 2016. godine SF osvojio 23 mandata, ovaj ga je veliki skok od dodatnih 13 mandata 2020. godine doveo u poziciju, da uz koaliranje s drugim strankama, postane vladajuća stranka. No, to se ipak nije dogodilo jer su *Fianna Fáil*, *Fine Gael* i Zelena stranka koalirale te imaju većinu u Zastupničkom domu. Osvojeni broj mandata SF-a 2020. godine potvrđuje Weeksovu tezu kako će SF postati treća

¹⁴ Irs. *Dáil Éireann*.

¹⁵ Eng. *Single Transferable Vote* (STV).

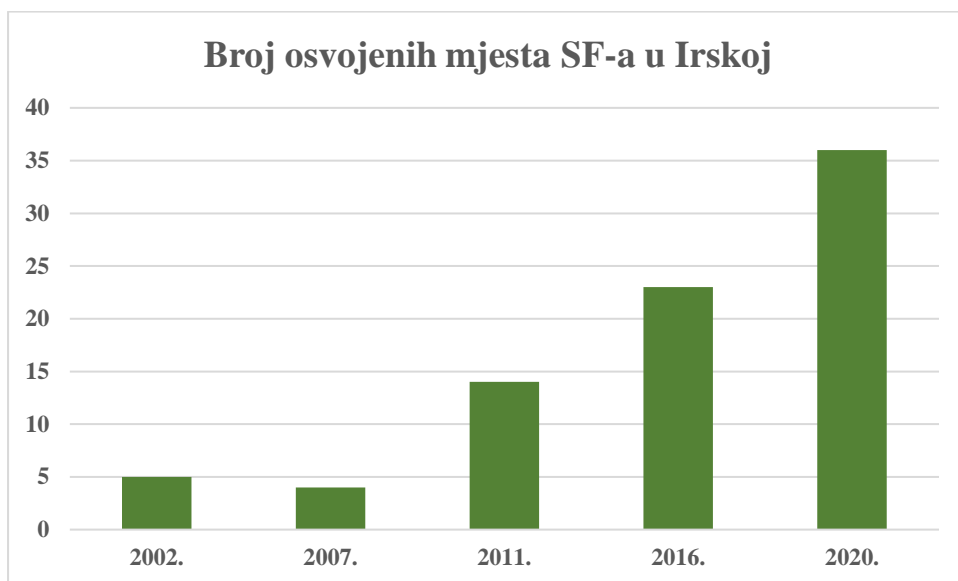
najveća politička stranka u Irskoj odnosno stranka koja mijenja irski stranački sustav time što prijeti okončavanju duopola koje imaju *Fianna Fáil* i *Fine Gael* dugi niz godina (Weeks, 2017: 111).

S druge strane, u Sjevernoj Irskoj broj osvojenih mandata SF-a u Sjevernoirskoj skupštini pada ispod trideset mandata. No, iako prema *Slici 2* SF u Sjevernoj Irskoj ima silaznu putanju po pitanju osvojenih mandata, SF je 2022. godine osvojio 27 mandata što ga čini najvećom strankom u Sjevernoirskoj skupštini pobijedivši Demokratsku unionističku stranku (DUP).¹⁶ Stoga može se zaključiti kako SF u obje države u koje djeluje mobilizira veliki broj birača. To upućuje na činjenicu kako ova stranaka uspijeva ponuditi javne politike na temelju kojih dobiva podršku u dvije različite države što je čini pravim primjerom transnacionalne političke stanke.

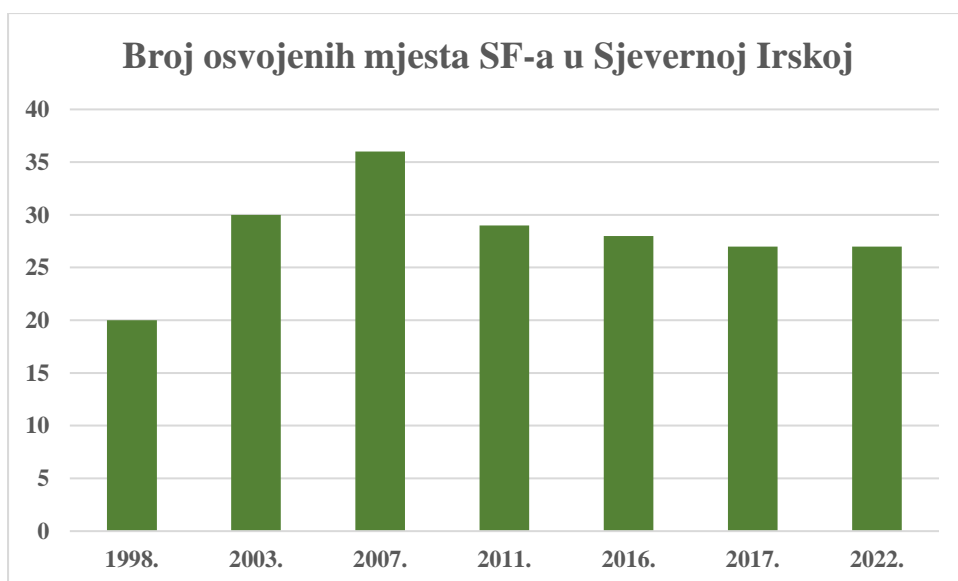
U prilog tome ide što je stranka uspješna na europskim izborima za Europski parlament. Na izborima 2014. godine, SF je iznenadio mnoge osvajanjem najviše glasova u Irskoj i osvajanjem tri od ukupno 13 mandata koje Irska ima u Europskom parlamentu. No, već na izborima 2019. godine SF je osvojio po jedno mjesto u Irskoj i Sjevernoj Irskoj u Europskom parlamentu. Učinak SF-a na izborima i njegova sposobnost za prikupljanje glasova iz različitih skupina i regija svakako čini stranku značajnom političkom silom na irskom otoku. U *Tablici 1*, mogu se vidjeti koji su članovi SF-a postali zastupnici u Europskom parlamentu, a većina njih su žene s iznimkom Matt Carthya. No, analizom europskih izbornih rezultata i parlamentarnih rezultata Irske i Sjeverne Irske, nisu pronađeni kandidati koji su se natjecali u dvije države. Europski kandidati SF-a u Sjevernoj Irskoj, natjecali su se na parlamentarnim izborima u Sjevernoj Irskoj te je isti slučaj i s Irskom, nije zabilježen prelazak nacionalnih granica po pitanju osoba iz *Tablice 1*.

¹⁶ Eng. *Democratic Unionist Party*.

Slika 1. SF: Osvojena mjesta u irskom Zastupničkom domu

Slika 2. SF: Osvojena mjesta u Sjevernoirskoj skupštini

Tablica 1. SF-ovi kandidati koji su postali zastupnici u Europskom parlamentu

Država	Godina izbora	Kandidat/kinja	Broj prvih preferencija	Broj prvih preferencija %
Irska	2004.	Mary Lou McDonald	60 395	14,30%
Irska	2014.	Lynn Boylan	83 264	23,60%
Irska	2014.	Matt Carthy	114 727	17,70%
Irska	2014.	Liadh Ní Riada	125 309	19,10%
Irska	2019.	Matt Carthy	77 619	13,00%
Sjeverna Irska	2004.	Bairbre de Brun	14 541	26,31%
Sjeverna Irska	2009.	Bairbre de Brun	126 184	26,00%
Sjeverna Irska	2014.	Martina Anderson	159 813	25,52%
Sjeverna Irska	2019.	Martina Anderson	126 951	22,18%

Kada su sakupljeni podaci za sve analizirane izbore pokazalo se da je SF imao 478 kandidata koji su se natjecali za zastupničko mjesto u nekom predstavničkom zakonodavnom tijelu. Dakako, od 478 kandidata njih 105 je bilo više od jednom kandidat na listama SF-a. No, jedina osoba koja se kandidirala na izborima za irski Zastupnički dom i Sjevernoirsku skupštinu je Gerry Adams. No, proširivanjem istraživanja i na predsjedničke izbore otkrilo se da je još jedan član SF-a bio kandidat za Sjevernoirsku skupštinu te kandidat SF-a za predsjednika Republike Irske, Martin McGuinness.

7.1.1. Gerry Adams

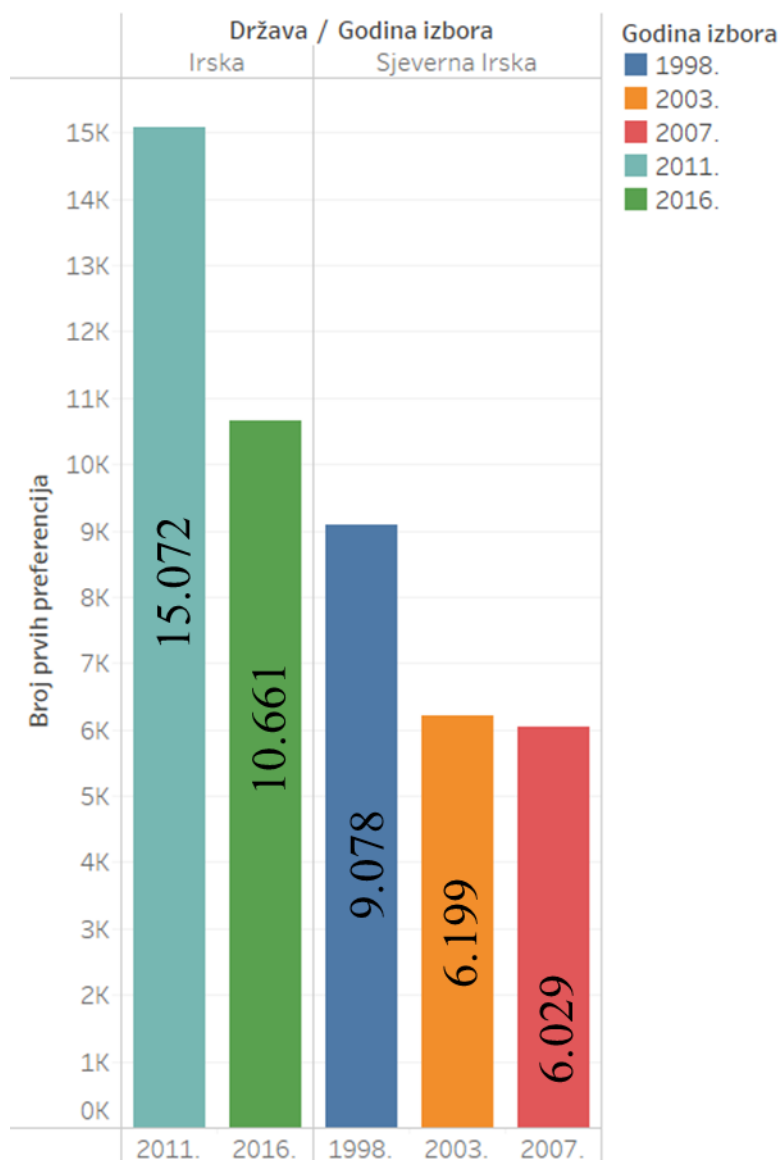
Analiza podataka pokazala je da je Gerry Adams bio pet puta kandidat SF-a na parlamentarnim izborima, tri puta u Sjevernoj Irskoj te dvaput u Irskoj. Od 1998. do 2007. godine, Adams se natjecao kao kandidat SF-a u izbornoj jedinici *Belfast West* te je sva tri puta bio izabran u Sjevernoirsku skupštinu. Godine 2011. i 2016. kandidirao se na izborima za irski Zastupnički dom u izbornoj jedinici *Louth* te je oba puta osvojio dovoljan broj glasova te postao zastupnik u irskom parlamentu. Na *Slici 3* može se vidjeti koliko je prvih preferencija Gerry Adams osvojio na svakom od analiziranih izbora. Može se primijetiti kako su mu prvi izbori, u Sjevernoj Irskoj 1998. te u Irskoj 2011.godine, bili najuspješniji po broju osvojenih prvih preferencija. Nakon prvih izbora njegova podrška u obje države je padala, no ne toliko značajno da bi ugrozilo njegov reizbor. Bitno je naglasiti da je Adams na svim izborima osim kandidat ujedno bio i predsjednik stranke, čiji je čelnik bio od 1983. do 2018. godine.

Adams je bio predsjednik SF-a 35 godina što ga čini jednim od najdugovječnijih stranačkih vođa na svijetu. Toliko dugo na čelu jedne stranke zasigurno se može pripisati njegovoj ulozi tijekom mirovnih pregovora gdje se zalagao da se oružana borba zaustavi te političkim

pregovorima postigne mir između sukobljenih strana (Whiting, 2016: 551). Adams se tijekom mirovnih pregovora pokazao kao nacionalist koji će zastupati svoje stavove pod svaku cijenu smatrajući kako je njegov stav ispravan, a sve kako bi nastojao izvući najviše što može za sebe i svoju stranku (Mastors, 2000: 842). Za mnoge je upravo Adams bio glavni čimbenik u mobilizaciji birača te podršci koju je sama stranka dobivala (McAllister, 2004: 139). Što se tiče članstva u IRA-i, Adams ga je uvijek javno negirao ističući kako nije bio član te paravojne organizacije i kako nije sudjelovao u njihovim oružanim akcijama. Naglašavao je da se za neovisnost Irske borio isključivo političkim i diplomatskim sredstvima. Adamsova sposobnost da se održi dugi niz godina kao predsjednik stranke također ukazuje na moć njegove karizme i politički utjecaj. Njegova pozicija predsjednika SF-a više od tri desetljeća ukazuje na njegovu sposobnost da održi stranku zajedno i uspješno mobilizira podršku biračkoga tijela. Adams je prestao biti predsjednikom stranke 2018. godine kada je na njegovo mjesto došla Mary Lou McDonald. Ako se pogleda *Slika 1* i razlika između irskih parlamentarnih izbora 2016. i 2020. godine, razlika od 13 više zastupničkih mjesta zasigurno ima povezanosti s promjenom čelnika stranke.

Slika 3. Gerry Adams: osvojene prve preferencije

Gerry Adams

7.1.2. Martin McGuinness

Prema prikupljenim podacima, Martin McGuinness bio je kandidat SF-a, kao i Adams, pet puta, ali samo kao kandidat za Sjevernoirsku skupštinu. McGuinness je od 1998. godine bio kandidat u izbornoj jedinici *Mid Ulster*, jedino se 2016. godine natjecao u izbornoj jedinici *Foyle*. Na *Slici 4* se vidi kako je njegova podrška bila konstanta odnosno osvojio je uvijek preko osam tisuća prvih preferencija. Jedina godina kada je osvojio manje bila je 2016. godina, no to se može objasniti i promjenom izbornog okruga koji je bio manji nego okrug u kojem se do tada natjecao. McGuinness je još jedan član SF-a koji se natjecao u dvije države. Bio je

kandidat SF-a za predsjednika Republike Irske 2011. godine te je osvojio 243 030 prvih preferencija odnosno 13,72%. Ako se gleda broj osvojenih prvih preferencija, McGuinness je osvojio treće mjesto, poslije Michaela D. Higginsa te Seán Gallaghera.

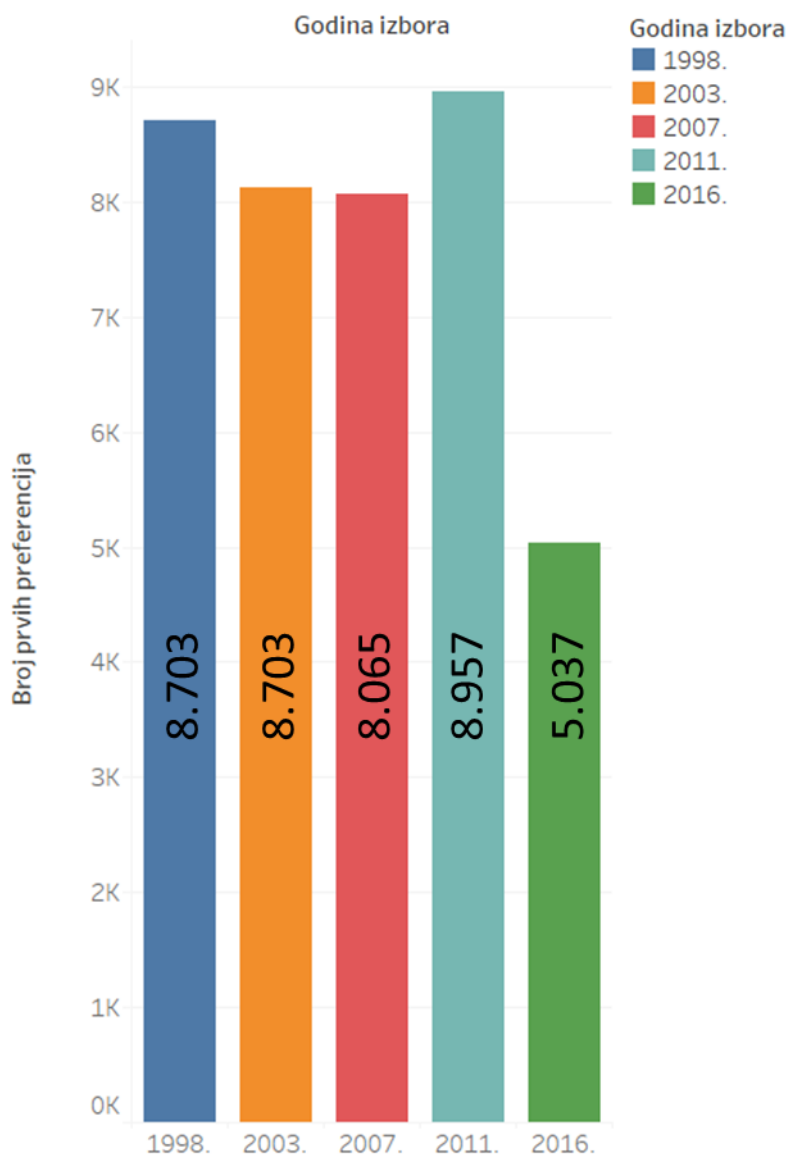
McGuinness za razliku od Adamsa nije negirao svoju povezanost s IRA-om, čijim je članom postao 1970-ih godina (SF, 2011: 1). No, krajem 1980-ih pridružuje se članovima SF-a koji se zalagali za mirovne pregovore te je sudjelovao u mirovnim pregovorima koji su prouzrokovali sklapanjem *Sporazuma na Veliki petak*. U svojoj političkoj karijeri, prije no što se kandidirao na irskim predsjedničkim izborima, McGuinness je obnašao dužnost ministara obrazovanja te potpredsjednika Vlade Sjeverne Irske.¹⁷ Do njegove predsjedničke kandidature, McGuinness se natjecao isključivo za dužnosti u Sjevernoj Irskoj. Kroz predsjedničku kampanju, McGuinness je isticao svoj međunarodni utjecaj koji je stekao kao mirotvorac. Osim toga, isticao je kako teži za pravednijom Irskom gdje su svi građani jednaki te povezanijem Sjeveru i Jugu koji su temelji za irsko jedinstvo (SF, 2011: 2). Naglasio je da bi njegovom pobjedom Irska imala narodnog predsjednika koji bi se zalagao da svi irski poslovi budu pod ovlaštenjem irskog naroda, a ne EU-a ili Međunarodnog monetarnog fonda (MMF) (SF, 2011: 2). Kroz predsjedničku kampanju, bilo je vidljivo kako McGuinness ističe glavne vrijednosti SF-a, republikanstvo te jednakost i cjelovitost Irske. Kao što je već istaknuto, predsjednikom Irske nije postao, ali je od sedam kandidata završio na trećem mjestu po broju prvih preferencija.

Analizom izbornih rezultata svih parlamentarnih i europskih izbora od sklapanja *Sporazuma na Veliki petak* 1998. godina utvrđeno je kako se samo jedan član SF-a natjecao na spomenutim izborima u obje države. Gerry Adams je bio transnacionalni kandidat SF-a koji je osvojio i mjesto u parlamentarnom tijelu za koje se natjecao svaki puta. Njegova uspješnost može se pripisati činjenici kako je bio predsjednik stranke te je sama politika SF-a bila pod njegovim velikim političkim utjecajem. Kada se proučava tko je još uz Adamsa imao veliki utjecaj na politike SF-a te bio uključen u mirovne pregovore za okončanje sukoba prvenstveno se ističe Martin McGuinness. Također, uz Adamsa i McGuinness se natjecao u Irskoj, ali za predsjednika države. Na temelju toga može se zaključiti kako je transnacionalno djelovanje kandidata SF-a do sada vidljivo isključivo kod čelnih članova te stranke. Obojica kandidata prvo su bili politički aktivni na teritoriju Sjeverne Irske, pa su se 2011. godine kandidirali na izborima u Irskoj.

¹⁷ Eng. *Deputy First Minister*.

Slika 4. Martin McGuinness: osvojene prve preferencije

Martin McGuinness

7.2. Hrvatska demokratska zajednica i Hrvatska demokratska zajednica BiH

Prema hrvatskom zakonu građani koji nemaju stalno prebivalište u Hrvatskoj nazivaju se dijasporom, a ona čini oko 10% biračkoga tijela hrvatske (Kasapović, 2012: 780). Većina hrvatske dijaspora čine Hrvati u BiH, dok tek manji dio Hrvati u drugim državama svijeta. Zalaganje za prava glasa dijaspora seže još od osamostaljenja Hrvatske kada se isticalo da je dijaspora imala veliku ulogu u stvaranju države te pobijedi u Domovinskom ratu (Kasapović,

2012: 782). Dijaspora ima jake emocionalne veze sa svojom matičnom državom, a davanjem prava glasa smatralo se daljnjim učvršćivanjem veze dijaspore s matičnom državom. Suprotno tome, zbog toga što je veliki dio hrvatske dijaspore Hrvati u BiH, postoji pitanje kako mogu oni ujedno biti dijaspora jednoj državi i konstitutivni narod u drugoj? Obućina to objašnjava pojmom „slučajna dijaspora“ jer nije došlo do prelaska granica od strane ljudi već se granica kretala preko ljudi time stvorivši hrvatsku zajednicu koja nije bila dio državnog teritorija veći dio povijesti (Obućina, 2010: 22).¹⁸ Od 1995. do 2011. godine mijenjao se broj zastupnika dijaspore u Hrvatskom saboru. Pa je tako 1995. bilo izabrano dvanaest zastupnika dijaspore, zatim je 2000., 2003. i 2007. putem nefiksne kvote izabrano šest, četiri te pet zastupnika, a tek od 2011. godine uvedena je fiksna kvota od tri zastupnika dijaspore (Kasapović, 2012: 782). Hrvatska je podijeljena u deset izbornih jedinica, dok je jedanaesta izborna jedinica inozemstvo te u njoj dijaspora bira tri zastupnika u Hrvatskom saboru. U Hrvatskoj je Sabor do 2001. godine bio dvodomno predstavničko tijelo, a od 2001. postaje jednodomno tijelo. S druge strane, Parlamentarna Skupština Bosne i Hercegovine sastoji se od dva doma: Zastupničkog doma i Doma naroda. Zastupnički dom Parlamentarne skupštine BiH (PS BiH) bira se putem razmjernog izbornog obrasca. Pa tako 28 zastupnika dolazi iz FBiH, a 14 iz Republike Srpske, a kao korekcija koriste se i kompenzacijski mandati (Sahadžić, 2011: 406). Analiziran je Zastupnički dom jer je riječ o tijelu koje predstavlja državljane, koji i biraju svoje zastupnike, a Dom naroda predstavlja tri konstitutivna naroda te nije izravno biran.

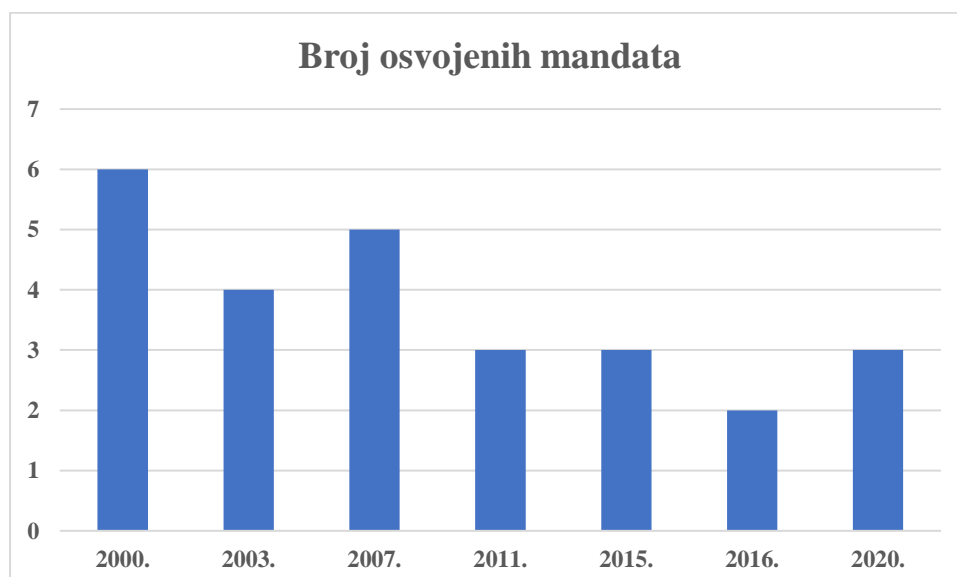
Razumijevanje pojma dijaspore i tko je hrvatska dijaspora bitno je za analizu hrvatskih izbornih rezultata jer dijaspora čini dio hrvatskoga biračkog tijela koje bira svoje parlamentarne predstavnike. Iz toga razloga prikupljeni su rezultati parlamentarnih izbora za izbornu jedinicu inozemstvo kako bi se utvrdilo tko su kandidati dijaspore. Na temelju dostupnih podataka uspoređivali su se kandidati HDZ-a koji su se natjecali u izbornoj jedinici XI. Inozemstvo te kandidati HDZ-a BiH koji su se natjecali na izborima za Zastupnički dom Parlamentarne skupštine BiH. Analizirani su izbori za Hrvatski sabor iz 2000., 2003., 2007., 2011., 2015., 2016. i 2020. godine. Za Zastupnički doma PS-a BiH prikupljeni su svi dostupni podaci o izborima za spomenuto tijelo od *Dejtonskog sporazuma*. Što znači, kako su prikupljeni izborni podaci s devet izbora koji su se održali: 1996., 1998., 2000., 2002., 2006., 2010., 2014., 2018. te 2022. godine. Važno je naglasiti kako Središnje izborno povjerenstvo BiH (SIP BiH) kao tijelo koje bi trebalo regulirati i nadzirati izborne procese u BiH na svojoj službenoj stranici,

¹⁸ Za vrijeme Nezavisne Države Hrvatske (NDH) Hrvati u BiH su bili u sastavu hrvatske teritorijalne jedinice.

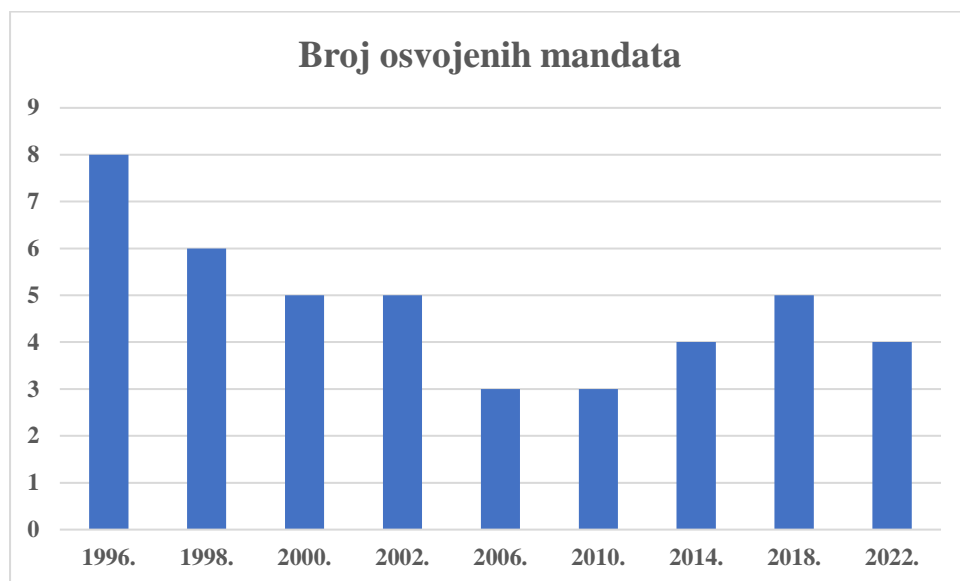
koja sadrži arhivu izbornih rezultata, ne sadrži sve relevantne podatke (izbori.ba, 2023). Pa tako podaci za 1996. i 1998. u potpunosti nedostaju, a podaci ostalih održanih izbora arhivirani su na drugačiji način, a neki podaci su nepotpuni, što upućuje na netransparentnost i nesustavnost SIP-a. Stoga se analiza podataka izbornih rezultata temelji isključivo na javno dostupnim i objavljenim podacima.

HDZ je u XI. izornoj jedinici osvojio sve mandate bez obzira biralo li se po nefiksnoj ili fiksnoj kvoti, s iznimkom 2016. godine kad je od tri osvojila dva mandata. No, već 2020. HDZ je uspio osvojiti opet sve mandate koje bira dijaspora. Hrvatski izborni zakon omogućava da Hrvati u Bosni i Hercegovini glasaju i na hrvatskim i bosanskohercegovačkim izborima što omogućava HDZ-u garantiranu potporu u svakom izbornom ciklusu (Subotić, 2016: 127). Na *Slici 5* vidi se kako uvođenjem fiksne kvote za XI. izbornu jedinicu pada broj mandata koji se mogu osvojiti, a time dijaspora više ne igra potencijalno ključnu ulogu u tome tko će biti pobjednik izbora. Time je izlazak odnosno glasanje u inozemstvu izgubilo na važnosti jer bez obzira je li na izbore izađe pet tisuća ili pedeset tisuća birača, broj će mandata ostati isti (Kasapović, 2012: 785). Nasuprot tome, na *Slici 6* se mogu vidjeti mandati koje je osvojio HDZ BiH u Zastupničkom domu PS BiH. Vidljivo je kako od prvih analiziranih izbora broj glasova HDZ-a BiH opada, pa je tako od osam mandata 1996. spao na tri 2006. i 2010. godine. Samo tri osvojena mandata mogu se objasniti raskolom unutar samog HDZ-a BiH koji je prouzročio nastanak drugih hrvatskih stranaka. Na posljednjim izborima 2022., stranka je osvojila četiri mandata, pa iako možda ne osvaja veliki broj mandata koliko je to bilo karakteristično za poratno doba, stranka je još uvijek najsnažnija hrvatska etnička stranka u BiH.

Slika 5. HDZ: Broj osvojenih mjesta u XI. izornoj jedinici

Slika 6. HDZ: Broj osvojenih mjesta u Zastupničkom domu PS BiH

Tablica 2. Izabrani kandidati HDZ-a u XI. izbornoj jedinici

Godina izbora	Izborna jedinica	Kandidati	Broj osvojenih glasova %	Broj osvojenih glasova	Legenda:
2000.	XI.-inozemstvo	MILAN KOVAČ	85,89%	107.928	Broj glasova osvojila lista, ne kandidat
2000.	XI.-inozemstvo	ZDENKA NEDILJKA BABIĆ PETRIČEVIĆ	85,89%	107.928	Osobe koje su više puta izabrane
2000.	XI.-inozemstvo	LJUBO ĆEŠIĆ-ROJS	85,89%	107.928	
2000.	XI.-inozemstvo	ZDRAVKA BUŠIĆ	85,89%	107.928	
2000.	XI.-inozemstvo	ANTE BELJO	85,89%	107.928	
2000.	XI.-inozemstvo	KRUNOSLAV KORDIĆ	85,89%	107.928	
2003.	XI.-inozemstvo	ZDENKA NEDILJKA BABIĆ PETRIČEVIĆ	57,64%	40.189	
2003.	XI.-inozemstvo	FLORIJAN BORAS	57,64%	40.189	
2003.	XI.-inozemstvo	KREŠIMIR ĆOSIĆ	57,64%	40.189	

2003.	XI.- inozemstvo	IVAN BAGARIĆ	57,64%	40.189
2007.	XI.- inozemstvo	DRAGAN PRIMORAC	81,92%	73.446
2007.	XI.- inozemstvo	IVO ANDRIĆ	81,92%	73.446
2007.	XI.- inozemstvo	IVAN BAGARIĆ	81,92%	73.446
2007.	XI.- inozemstvo	DRAGAN VUKIĆ	81,92%	73.446
2007.	XI.- inozemstvo	RADE BOŠNJAK	81,92%	73.446
2011.	XI.- inozemstvo	ILIJA FILIPOVIĆ	71,98%	15.016
2011.	XI.- inozemstvo	MILIJAN BRKIĆ	71,98%	15.016
2011.	XI.- inozemstvo	PERICA JELEČEVIĆ	71,98%	15.016
2015.	XI.- inozemstvo	BOŽO LJUBIĆ	12,01%	2.936
2015.	XI.- inozemstvo	IVAN ŠUKER	8,35%	2.040
2015.	XI.- inozemstvo	ŽELJKO GLASNOVIĆ	30,17%	7.374
2016.	XI.- inozemstvo	BOŽO LJUBIĆ	23,18%	3.041
2016.	XI.- inozemstvo	ŽELJKO RAGUŽ	12,26%	1.609
2020.	XI.- inozemstvo	ZDRAVKA BUŠIĆ	15,54%	2.784
2020.	XI.- inozemstvo	NEVENKO BARBARIĆ	21,58%	3.864
2020.	XI.- inozemstvo	RADOJE VIDOVIĆ	15,78%	2.827

U *Tablici 2* mogu se vidjeti svi izabrani kandidati HDZ-a od strane dijaspore od 2000. do 2020. godine. Osim njih, prema dostupnim podacima još je bilo trideset i četiri HDZ-ova kandidata koji su probali osvojiti mjesto u Hrvatskom saboru, no to nisu uspjeli. Analiza podataka pokazala je kako se samo Ivan Bagarić natjecao kao kandidat HDZ za hrvatskog zastupnika, ali i kao član HDZ-a BiH za zastupnika u Zastupničkom domu PS BiH-a te postao zastupnik u dva parlamentarna tijela različitih država. Bagarić je prvo izabran za zastupnika Zastupničkog doma PS BiH 1996. godine, a zatim je 2003. i 2007. postao zastupnikom Hrvatskog sabora.

Analiza je pokazala kako ipak postoji veći broj kandidata HDZ-a koji su se natjecali na parlamentarnim izborima u Hrvatskoj te BiH, ali nisu nužno izabrani za zastupnike. Stoga uz Ivana Bagarića još se sedam kandidata natjecalo na izborima za Hrvatski sabor i Zastupnički dom PS BiH što se najbolje vidi u *Tablici 3*. Jedino su Dragan Vukić i Ilija Filipović osvojili jedno od mjesta u Saboru, no ne i u Zastupničkom domu PS BiH. *Tablica 3* prikazuje kandidate HDZ-a i HDZ-a BiH, ovisno u kojoj su se državi natjecali, koje godine su se natjecali, jesu li izabrani te broj glasova. Ali, kao što je vidljivo, podaci o broju glasova su nepotpuni. Ponajviše

SIP BiH nema sustavne podatke svih izbora, a Državno izborno povjerenstvo Republike Hrvatske (DIP) do 2015. nema podataka koliko je pojedini kandidat osvojio glasova već isključivo koliko je osvojila lista kandidata. Razlog toga je što do 2015. godine nije bilo preferencijskog glasovanja pa ne postoje podaci koliko je preferencija osvojio koji kandidat. Nadalje, najviše puta natjecale su se Ružica Šapina, četiri puta te Ankica Gudeljević, pet puta, a obje samo jednom na izborima za predstavnika dijaspore u Saboru. Obje kandidatkinje nisu izabrane niti u jedno parlamentarno tijelo. Također, analizom je utvrđeno kako od osam kandidata, njih sedam su prvo bili kandidati HDZ-a BiH za Zastupničku skupštinu PS BiH, pa tek onda kandidati HDZ-a za Hrvatski sabor. Jedina iznimka tome slučaju je Miro Grabovac koji se natjecao prvo kao kandidat HDZ-a za Sabor, pa tek onda kao kandidat HDZ BiH za Zastupnički dom. Stoga može se zaključiti kako u hrvatskom/bosansko-hercegovačkom slučaju kandidati HDZ-a BiH kasnije postaju kandidati HDZ-a, odnosno da svoju političku karijeru započinju u BiH, pa nakon nekog vremena okušavaju se i u političkoj areni Hrvatske. Ukoliko se pogleda irski slučaj gdje su se Adams i McGuinness prvo natjecali u Sjevernoj Irskoj pa tek onda Irskoj, vidljivo je kako analizirane stranke kada se okušavaju u transnacionalnom stranačkom djelovanju prvo kreću od natjecanja u državi koja (više) nije članica EU-a, pa tek onda u državu koja to jeste.

Tablica 3. Kandidati HDZ-a koji su se natjecali za Hrvatski sabor i Zastupnički dom PS BiH

Kandidati	Izbori za:	Godina izbora	Broj glasova	Izabrani DA/NE
DRAGAN VUKIĆ	Hrvatski sabor	2007.	-	DA
	Zastupnički dom PS BiH	2000.	-	NE
ILIJA FILIPOVIĆ	Hrvatski sabor	2011.	-	DA
	Zastupnički dom PS BiH	2010.	1577	NE
IVANKA MAĐAR-ŠIMIĆ	Hrvatski sabor	2016.	-	NE
	Zastupnički dom PS BiH	2014.	2108	NE
RUŽICA ŠAPINA	Hrvatski sabor	2016.	175	NE
	Zastupnički dom PS BiH	2010.	1195	NE
	Zastupnički dom PS BiH	2014.	956	NE
	Zastupnički dom PS BiH	2018.	1507	NE
ANKICA GUDELJEVIĆ	Hrvatski sabor	2016.	-	NE
	Zastupnički dom PS BiH	2000.	-	NE
	Zastupnički dom PS BiH	2010.	3514	NE
	Zastupnički dom PS BiH	2014.	1602	NE
	Zastupnički dom PS BiH	2022.	2.432	NE
MIRO GRABOVAC	Hrvatski sabor	2016.	423	NE
	Zastupnički dom PS BiH	2022.	5.670	NE
JOSO MARKOVIĆ	Hrvatski sabor	2020.	184	NE

	Zastupnički dom PS BiH	2000.	-	NE
--	------------------------	-------	---	----

Analiza podataka izbornih rezultata Zastupničkog doma Parlamenta FBiH, koji nije bio u fokusu analize, podudaranje u kandidatima je pokazalo samo u jednom slučaju. Riječ je o Zvonimiru Banoviću, koji se natjecao 2014. godine za zastupnika u Zastupničkom domu Parlamenta FBiH kao kandidat HDZ-a, no nije izabran. Već sljedeće godine natjecao se kao kandidat HDZ-a u XI. izbornoj jedinici za zastupnika u Saboru, ali niti ovaj put nije izabran (*Tablica 4*). U ovom slučaju se također očituje obrazac gdje se kandidat prvo natjecao u BiH, pa kasnije u Hrvatskoj.

Tablica 4. Kandidati HDZ-a za Hrvatski sabor i Zastupnički dom Parlamenta FBiH

Kandidati	Izbori za:	Godina izbora	Broj glasova	Izabrani DA/NE
ZVONIMIR BANOVIĆ	Hrvatski sabor	2015.	681	NE
	Zastupnički dom FBiH	2014.	1339	NE

Podaci o kandidatima HDZ-a koji su se natjecali na europskim izborima za zastupnike Europskog parlamenta, niti jedan se ne podudara s kandidatima HDZ-a BiH za zastupnika u Zastupničkom domu. Ali zanimljiva je kandidatkinja HDZ-a Željana Zovko koja se natjecala na svim europskim izborima kao kandidatkinja HDZ-a, a na posljednjim 2019. godine osvojila je dovoljan broj glasova te postala zastupnicom u Europskom parlamentu. No, prije političke karijere hrvatske zastupnice u Europskom parlamentu, Zovko je bila veleposlanica BiH u Italiji, Španjolskoj, Francuskoj te nerezidentna veleposlanica za Maltu, San Marino, Alžir, Monako, Andoru i Tunisu (europarl.europa.eu, 2023). Osim toga, Zovko je obnašala od 2012. do 2015. dužnost međunarodne tajnice HDZ-a BiH. Kao članica HDZ-a BiH obnašala je i dužnosti u najvišim tijelima države kao što je predstojnica ureda hrvatskog člana Predsjedništva BiH te savjetnica Vijeću ministara BiH (europarl.europa.eu, 2023). Stoga iako nije bila kandidat HDZ-a BiH na parlamentarnim izborima Zovko je evidentno članica te stranke bila dugi niz godina, a trenutno je zastupnica Europskog parlamenta kao članica HDZ-a. Zovko nije iznimka, jer su mnogi kandidati koji su se natjecali kao članovi HDZ-a na parlamentarnim ili europskim izborima, obnašali druge visoke državne funkcije u BiH kao članovi HDZ-a BiH.

Tablica 5. Kandidati HDZ-a BiH za Europski parlament

Kandidatkinja	Izbori za:	Godina izbora	Broj osvojenih glasova %	Broj osvojenih glasova	Izabrana (DA/NE)
ŽELJANA ZOVKO	Europski parlament	2013.	1,17%	2.839	NE
	Europski parlament	2014.	0,63%	2.392	NE
	Europski parlament	2019.	4,04%	9.861	DA

7.2.1. Ivan Bagarić

Jedini je primjer člana HDZ i HDZ-a BiH koji je bio zastupnik u parlamentima tih dviju država. Bagarić nije bio politički aktivan sve do demokratskih promjena 1990. godine kada postaje i član HDZ, a tijekom Domovinskog rata bio je načelnik Glavnog sanitetskog stožera HVO-a (fzs.sum.ba, 2023). Nažalost, javnosti su nedostupni podaci o broju glasova koje su osvojili kandidati na izborima za Zastupnički dom PS BiH 1996. godine. Također, kao što je već spomenuto, za Hrvatsku također ne postoji takav podatak do 2015., a Bagarić je izabran 2003. i 2007. u XI. izbornoj jedinici za Sabor kao kandidat HDZ-a. Za vrijeme tih dvaju uzastopnih mandata u Hrvatskom saboru, Bagarić se iznimno zalagao za Hrvate u BiH. Najbolji primjeri toga su iniciranje završetka Sveučilišne kliničke bolnice u Mostaru te izgradnja kampusa Sveučilišta u Mostaru (fzs.sum.ba, 2023). Također, u njegove političke uspjehe se ubraja i potpisivanje međudržavnog sporazuma između BiH i Hrvatske kojim je riješen status poginulih, ranjenih i zatočenih pripadnika HVO-a (fzs.sum.ba, 2023). Očito je kako je Bagarić pokušao učiniti najviše što može za hrvatsku dijasporu odnosno za Hrvate iz BiH-a koji su ga zapravo i izabrali kao svoga predstavnika u hrvatskom zakonodavnom tijelu. Kao i u slučaju drugih analiziranih kandidata, Bagarić se prvo natjecao na parlamentarnim izborima u BiH, pa tek onda u Hrvatskoj.

8. Zaključak

U modernom globaliziranom svijetu vidljivo je kako nije dovoljno da političke stranke djeluju samo na lokalnoj, regionalnoj te nacionalnoj razini, već i transnacionalno. Laka fluktuacija stanovništva izvan nacionalnih granica potaknula je na transnacionalno djelovanje stranaka, prvenstveno prema dijaspori. Tako se dosadašnja istraživanja ponajprije bave proučavanjem fenomenom na način da se koncentriraju na transnacionalno stranačko djelovanje prema dijaspori ili u okviru transnacionalizma i transsuverenog nacionalizma.

Mnoge demokratske države imaju određenu vrstu glasovanja na daljinu zbog čega se stranke odlučuju na mobilizaciju birača izvan nacionalnih granica. Kako bi to uspjele, stranke moraju

razviti javne politike koje bi bile u interesu birača u državi, ali i izvan nje. To je jedan od razloga zbog kojeg se samo neke političke stranke odlučuju za transnacionalno djelovanje jer je vrlo teško zastupati i provoditi politike koje bi obuhvatile interese birača u državi i izvan nje. Najčešće te dvije skupine smatraju kako bi razvitak njihove države trebao ići u drugačijem smjeru.

Postojeća literatura koja promatra transnacionalno djelovanja ponajviše se bavi dijasporom i njezinim glasačkim pravom. No, i ta je literatura malobrojna te ograničena na nekoliko segmenata istraživanja transnacionalizma, a uloga i djelovanje stranaka nedovoljno je istraženo područje. Zanemareno je kako političke stranke igraju ključnu ulogu u oblikovanju odnosa između država i njihovih dijaspore te u poticanju transnacionalnih aktivnosti koje pridonose razvoju i političkoj integraciji dijaspore. Dakako, istraživačko područje tek je u povojima te širenjem ovoga fenomena za vjerovati je kako će rasti i broj njegovih istraživanja.

U ovome istraživanju promatrale su se karakteristike transnacionalnog djelovanja dviju stranaka: *Sinn Féin* i Hrvatske demokratske zajednice. Istraživanjem su se promatrala četiri segmenta. Prvenstveno, djelovanje spomenutih stranaka u razdobljima konflikta te tijekom mirovnih pregovora. Utvrđeno je kako su promatrane stranke imale ključnu ulogu tijekom konflikta, ali i u njegovom rješavanju. Stranke su se zalagale za pravo samoodređenja naroda te stvaranju nacionalnih država. Nakon dugotrajnih krvavih sukoba, stranke su uvidjele kako je od nekih političkih ciljeva potrebno odustati kako bi se postigao mir te je od sklapanja mirovnih sporazuma za analiziranje stranke karakteristično isključivo politička borba za njihove ciljeve.

Drugi analizirani element transnacionalnog fenomena bila je stranačka organizacija koja se najbolje mogla iščitati iz stranačkih statuta. SF je stranka koja djeluje u Irskoj i Sjevernoj Irskoj kao jedinstvena stranka u dvije formalno različite države. To nije slučaj s HDZ-om koji je stranka u Hrvatskoj, a HDZ BiH u Bosni i Hercegovini. No, iz njihovih statuta vidljivo je kako je riječ o sestrinskim strankama te koliko se HDZ BiH ugleda na HDZ u pitanjima temeljnih vrijednosti i ciljeva. SF, HDZ i HDZ BiH u svojim statutima ističu kako je iznimno važna stranačka organizacija za stranku i njezino djelovanje.

Treći analizirani element bile su stranačke politike koje se naravno razlikuju od stranke do stranke jer je ipak riječ o strankama koje djeluju na različitim dijelovima Europe. Pa tako, iako su sve analizirane stranke nacionalističke stranke, SF pripada lijevom stranačkom bloku, a HDZ i HDZ BiH, kako sami ističu - desnom centru. Njihove stranačke politike se poklapaju

upravo u nacionalističkom segmentu jer SF ističe važnost ujedinjenja irskog otoka, a HDZ i HDZ BiH očuvanje Hrvata u BiH kao jednog od tri konstitutivna naroda. Gravitiranje Iraca u Sjevernoj Irskoj prema Republici Irskoj te Hrvata u BiH prema Republici Hrvatskoj svojevrsan je dokaz transsuverenog nacionalizma koje analizirane stranke pokušavaju iskoristi što je bolje moguće prilikom parlamentarnih izbora.

Iz toga razloga, kao četvrti element transnacionalnog djelovanja, analizirani su parlamentarni i europski izbori u četiri države u kojima djeluju spomenute stranke. Točnije, od ključnog interesa bilo je proučiti kandidiraju li stranke iste svoje članove na izborima u obje države u kojima djeluju. Analizirani rezultati pokazali su kako SF ima samo jednog člana koji se natjecao na parlamentarnim izborima u Sjevernoj Irskoj i Irskoj, a to je bio do nedavno sam predsjednik stranke Gerry Adams. Osim Adamsa, još se jedan član natjecao u obje države - Martin McGuinness, no natjecao se na parlamentarnim izborima u Sjevernoj Irskoj te na predsjedničkim izborima u Irskoj. U hrvatsko/bošnjačko-hercegovačkom slučaju osam kandidata HDZ i HDZ-a BiH natjecalo se za parlamentarno tijelo u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini. Jedini tko je uspio postati zastupnik u oba parlamenta je Ivan Bagarić. Analiza izbornih rezultata pokazala je kako SF, ukoliko kandidira svoga člana u obje države, to bude istaknuti član stranke koji postigne izborni uspjeh. S druge strane, HDZ i HDZ BiH članovi koji su se kandidirali u obje države nisu poznati široj javnosti te su podaci o njima limitirani. Osim toga, pokazalo se kako u slučaju SF prvo se kandidat natječe u Sjevernoj Irskoj, pa tek onda u Irskoj, dok u primjeru HDZ i HDZ-a BiH u većini slučaja kandidati se natječu prvo u BiH, pa tek nakon u Hrvatskoj.

Uzimajući u obzir sve navedeno, može se zaključiti kako se potvrdila početna hipoteza da *transnacionalne političke stranke mobiliziraju pripadnike svojeg titularnog naroda u inozemstvu, što im pruža mogućnost osvajanja javnih položaja u više od jedne države*. Analizirane stranke djeluju u više od jedne države te su u obje države njihovog djelovanja te stranke važni akteri u stranačkom sustavu. To im pruža mogućnost osvajanja javnih položaja u više država. Na temelju navedenih slučajeva vidljivo je kako odluka hoće li kandidati stranaka prelaziti nacionalne granice jedne države te se natjecati u drugoj ovisi o odluci same stranke. Stoga, potrebno je poticati na daljnje istraživanje fenomena transnacionalnog stranačkog djelovanja kako bi se dobila šira slika o njemu, prvenstveno o načinu na koji transnacionalne stranke mobiliziraju birače, kandidiraju svoje članove u više država te za koje se javne politike zalažu.

Literatura

- Bean, Kevin (2007) *The new Politics of Sinn Féin*. Liverpool: Liverpool University Press.
- Ben-Rafael, Eliezer i Sternberg, Yitzhak (2009) *Transnationalism : Diasporas and the Advent of a New (dis)order*. Leiden i Boston: Brill.
- Betts, Alexander i Jones, Will (2016) *Mobilising the Diaspora*. Cambridge i New York: Cambridge University Press.
- Bieber, Florian (2006) *Post-war Bosnia: Ethnicity, inequality and public sector governance*. Basingstoke i New York: Palgrave Macmillan.
- Bilandžić, Mirko (2004) Sjeverna Irska između rata i mira. *Politička misao*, 41(2): 135-160.
- Borz, Gabriela (2020) Political parties and diaspora: A Case Study of Romanian Parties' involvement abroad. *Parliamentary Affairs* 73(4): 901-917.
- Csergő, Zsuzsa i Goldgeier, James M. (2004) Nationalist Strategies and European Integration. *Perspectives of Politics* (2)1: 21-37.
- Čular, Goran (2004) *Uloga političkih stranaka u procesu demokratske konsolidacije: Hrvatska u komparativnoj perspektivi*. Doktorski rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu. Fakultet političkih znanosti.
- Čular, Goran (2000) Political development in Croatia 1990-2000: fast transition-postponed consolidation. *Politička misao* 37(5): 30-46.
- Čular, Goran i Nikić Čakar, Dario (2019) Institutionalisation of a Charismatic Movement Party: The Case of Croatian Democratic Union U: Harmel, Robert i Svåsand, Lars G. (ur) *Institutionalisation of Political Parties*. (171-193) London: Rowman & Littlefield International Ltd.
- Europarl,europa.eu (2023) <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en/organisation-and-rules/organisation/political-groups> Pristupljeno: 15. lipnja 2023.
- Europarl,europa.eu (2023) Željana Zovko https://www.europarl.europa.eu/meps/hr/185341/ZELJANA_ZOVKO/cv Pristupljeno: 25. srpnja 2023.
- Farrell, David M. i Sinnott, Richard (2018) The electoral system U: Coakley, John i Gallagher, Michael (ur.) *Politics in the Republic of Ireland*. (str. 91-108). London i New York: Routledge.

Flavin, Michael (2022) Four Typologies of Leadership Applied to a Survey of the Provisional IRA and Sinn Féin in the Troubles. *Terrorism and Political Violence* doi: 10.1080/09546553.2022.21300571-16.

Frampton, Martyn (2009) *The Long March: The Political strategy of Sinn Féin, 1981-2007*. London: Palgrave Macmillan.

Friedman, Avital i Kenig, Ofer (2021) Parties beyond national borders: exploring the activities of Israeli political parties abroad. *Comparative Migration Studies* 9(1): 1-15.

fzs.sum.ba (2023) In memoriam doc. dr. sc. Ivan Bagarić <https://fzs.sum.ba/hr/node/2475> Pristupljeno: 25. srpnja 2023.

Gerring, John (2006) *Case Study Research: Principles and Practices*. New York: Cambridge University Press.

Gisselquist, Rachel M. (2014) Paired comparison and theory development: considerations for case selection. *PS: Political Science & Politics* 47(2): 477-484.

Gromes, Thorsten (2011) Dejtonski sporazum za Bosnu i Hercegovinu. U: Banović, Damir i Gavrić, Saša (ur) *Država, politika i društvo u Bosni i Hercegovini*. (str. 28-51). Sarajevo: University Press.

HDZ (Hrvatska demokratska zajednica) (2018) Statut http://moj.hdz.hr/sites/default/files/hdz_statut_2018.pdf Pristupljeno: 10. srpnja 2023.

HDZ (Hrvatska demokratska zajednica) (2022) HDZ i Hrvatska u četvrtom desetljeću u samostalnosti https://www.hdz.hr/userfiles/pdf/PROGRAM_HDZ-a_%E2%80%9EHDZ_I_HRVATSKA_U_%C4%8CETVRTOM_DESETLJE%C4%86U_SA_MOSTALNOSTI%E2%80%9C.pdf Pristupljeno: 25. srpnja 2023.

HDZ BiH (Hrvatska demokratska zajednica BiH) (2023) Statut i program https://hdzbih.org/sites/default/files/dokumenti/HDZ%20BiH%20-%20XIV.%20Sabor%20-%20Statut%20%26%20Program_.pdf Pristupljeno: 10. srpnja 2023.

Hopkins, Stephen (2015) Sinn Féin, the past and political strategy: The provisional Irish republican movement and the politics of 'Reconciliation'. *Irish Political Studies* 30(1): 79-97.

- Jakobson, Mari-Liis, Saarts, Tõnis i Kalev, Leif (2021) Institutionalization of transnationalizing political parties: the case of the Conservative People's Party of Estonia. *Comparative Migration Studies* 9(1): 1-18.
- Jović, Dejan (2006) Croatia and the European Union: a long delayed journey. *Journal of Southern Europe and the Balkans Online* 8(1): 85-103.
- Kasapović, Mirjana (2012) Voting rights, electoral systems, and political representation of diaspora in Croatia. *East European politics and societies* 26(4): 777-791.
- Kernalegenn, Tudi i Van Haute, Émilie (2020) *Political parties abroad: A new arena for party politics*. New York: Routledge.
- Koinova, Maria (2018) Endorsers, challengers or builders? Political parties' diaspora outreach in a post-conflict state. *International Political Science Review* 39(3): 384-399.
- Kulenović, Tarik (1998) Pripreme za rat i početak rata u Bosni i Hercegovini 1992. godine. *Polemos* 1(1): 89-112.
- Lafleur, Jean-Michel (2015) The enfranchisement of citizens abroad: variations and explanations. *Democratization* 22(5): 840-860.
- Laguerre, Michel S. (2009) The Transglobal Network Nation: Diaspora, Homeland, And Hostland. U: Ben-Rafael, Eliezer i Sternberg, Yitzhak (ur.) *Transnationalism : Diasporas and the Advent of a New (dis)order*. (str. 195-210). Leiden i Boston: Brill.
- Maillot, Agnès (2005) *New Sinn Féin: Irish Republicanism in the Twenty-first Century*. Routledge.
- Maillot, Agnès (2009) Sinn Féin's Approach to the EU: Still More 'Critical' than 'Engaged'?. *Irish Political Studies* 24(4): 559-574.
- Mastors, Elena (2000) Gerry Adams and the Northern Ireland peace process. *Political Psychology* 21(4): 839-845.
- McAllister, Ian (2004) 'The Armalite and the ballot box': Sinn Fein's electoral strategy in Northern Ireland. *Electoral Studies* 23(1): 123-142.
- Mesić, Stjepan (2010) Bezentitetska Bosna i Hercegovina – rješenje za postizanje i održavanje konstitutivnosti i ravnopravnosti Hrvata u Bosni i Hercegovini. U: Markešić, Ivan (ur.) *Hrvati*

u BiH: ustavni položaj, kulturni razvoj i nacionalni identitet. (str. 1-7). Zagreb: Naklada HAZU.

Mrduljaš, Saša (2009) Hrvatska politika unutar Bosne i Hercegovine u kontekstu deklarativnoga i realnoga prostornog opsega Hrvatske zajednice/Republike Herceg-Bosne. *Društvena istraživanja* 18(102-103): 825-850.

Nešković, Radomir (2013) *Nedovršena država. Politički sistem Bosne i Hercegovine*. Sarajevo: Friedrich-Ebert-Stiftung.

Nikić Čakar, Dario (2009) Prezidencijalizacija hrvatskih stranaka: slučaj HDZ-a. *Anali Hrvatskog politološkog društva* 6(1): 29-49.

Nikić Čakar, Dario (2011) HDZ Bosne i Hercegovine: nastanak, ustrojstvo i ideologija. *Međunarodne studije* 11(4): 53-72.

Nikić Čakar, Dario (2013) *Prezidencijalizacija političkih stranka: komparativna analiza britanske Laburističke stranke, španjolske Socijalističke radničke stranke i Hrvatske demokratske stranke*. Doktorski rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu. Fakultet političkih znanosti.

Nye, Joseph S., i Keohane, Robert O. (1971) Transnational relations and world politics: An introduction. *International Organization* 25(3): 329-349.

Obućina, Vedran (2010) Hrvatski transsuvereni nacionalizam u BiH. *Političke analize* 1(4): 21-24.

Østergaard-Nielsen, Eva (2003) The politics of migrants' transnational political practices. *International Migration Review* 37(3): 760-786.

Richards, Anthony (2001) Terrorist groups and political fronts: The IRA, Sinn Fein, the peace process and democracy. *Terrorism and Political Violence* 13(4): 72-89.

Safran, William (2004) Deconstructing and comparing diasporas. U: Kokot, Waltraud, Tölöyan, Khachig i Alfonso, Carolin (ur.) *Diaspora, Identity and Religion*. New Directions in Theory and Research. (str. 9-31). London i New York: Routledge.

Safran, William (2009) The Diaspora and the Homeland: Reciprocities, Transformations, and Role Reversals. U: Ben-Rafael, Eliezer i Sternberg, Yitzhak (ur.) *Transnationalism: Diasporas and the Advent of a New (dis)order*. (str. 75-101). Leiden i Boston: Brill.

Sahadžić, Maja (2011) Izbori i izborni sistem Bosne i Hercegovine. U: Banović, Damir i Gavrić, Saša (ur.) *Država, politika i društvo u Bosni i Hercegovini*. (str. 397-417). Sarajevo: University Press.

Sartori, Giovanni (2005) *Parties and Party Systems: A Framework for Analysis*. ECPR Press.

Seawright, Jason i Gerring, John (2008) Case Selection Techniques in Case Study Research: A Menu of Qualitative and Quantitative Options. *Political Research Quarterly*, 61(2): 294-308.

SF (*Sinn Féin*) (2011) Martin McGuinness

<https://source.southdublinlibraries.ie/bitstream/10599/10283/3/PE%202011%20-%20Sinn%20Fein%20Mr.%20Martin%20Mc%20Guinness%20MP%20MLA%2002%20OCR.pdf> Pristupljeno: 25. srpnja 2023.

SF (*Sinn Féin*) (2013) Sinn Féin Constitution and Rules https://www.politicalpartydb.org/wp-content/uploads/Statutes/Ireland/Ireland_Sein-Fein_2013.doc Pristupljeno: 10. srpnja 2023.

SF (*Sinn Féin*) (2019) Fighting for Ireland

https://www.sinnfein.ie/files/2019/EU_Manifesto1.pdf Pristupljeno: 15. srpnja 2023.

Simović, Vlade (2011) Političke partije u Bosni i Hercegovini. U: Banović, Damir i Gavrić, Saša (ur.) *Država, politika i društvo u Bosni i Hercegovini*. (str. 330-359). Sarajevo: University Press.

Subotić, Jelena (2016) For the Love of Homeland. Croat Ethnic Party Politics in Bosnia-Herzegovina. *Ethnic minorities and politics in post-socialist Southeastern Europe* 120-137.

Tarrow, Sidney (2001) Transnational politics: Contention and Institutions in International Politics. *Annual Review of Political Science* 4(1): 1-20.

Tarrow, Sidney (2011) The strategy of paired comparison: Toward a theory of practice. *Comparative Political Studies* 43(2): 230-259.

The Left (2023) <https://left.eu/groups/delegation/sinn-fein/> Pristupljeno: 15. srpnja 2023.

Van Haute, Émilie i Kernalegenn, Tudi (2021) Political parties abroad as actors of transnational politics. *Comparative Migration Studies* 9(1): 1-16.

Vego, Milan (2018) Jedinstvo Hrvata u BiH – uvjet jedankopravnosti. *Mostariensia* 22(1): 481-489.

Von Nostitz, Felix-Christopher (2021) Party expats? Mapping transnational party branches of French, German and UK parties. *Comparative Migration Studies* 9(1): 1-21.

Weeks, Liam (2017) Parties and the Party System U: Coakley, John i Gallagher, Michael (ur.) *Politics in the Republic of Ireland*. (str. 108-129). London i New York: Routledge.

Whiting, Sophie (2016) Mainstream revolutionaries: Sinn Féin as a “normal” political party? *Terrorism and Political Violence* 28(3): 541-560.

Williams, Nick (2018) Mobilising diaspora to promote homeland investment: The progress of policy in post-conflict economies. *Environment and Planning C: Politics and Space* 36(7): 1-24.

Zakošek, Nenad (1994) Struktura i dinamika hrvatskoga stranačkog sustava. *Revija za sociologiju* 25(1-2): 23-39.

Podaci o analiziranim rezultatima izbora

Eoni.org.uk (2023) Election results and statistics <https://www.eoni.org.uk/Elections/Election-results-and-statistics> Pristupljeno: 14. lipnja 2023.

Irelandelection.com (2022) Irish General Elections <https://www.irelandelection.com/elections.php?electype=1> Pristupljeno: 13. lipnja 2023.

Izbori.ba (2023) Središnje izborna povjerenstvo BiH <https://www.izbori.ba/Default.aspx?CategoryID=128&Lang=4&Mod=0> Pristupljeno: 12. lipnja 2023.

Izbori.hr (2023) Izbori za zastupnike u Hrvatski sabor (03.01.2000.) <https://www.izbori.hr/arhiva-izbora/index.html#/app/parlament-2000> Pristupljeno: 10. lipnja 2023.

Izbori.hr (2023) Izbori za zastupnike u Hrvatski sabor (04.12.2011.) <https://www.izbori.hr/arhiva-izbora/index.html#/app/parlament-2011> Pristupljeno: 10. lipnja 2023.

Izbori.hr (2023) Izbori za zastupnike u Hrvatski sabor (05.07.2020.) <https://www.izbori.hr/arhiva-izbora/index.html#/app/parlament-2020> Pristupljeno: 10. lipnja 2023.

Izbori.hr (2023) Izbori za zastupnike u Hrvatski sabor (08.11.2015.)
<https://www.izbori.hr/arhiva-izbora/index.html#/app/parlament-2015> Pristupljeno: 10. lipnja 2023.

Izbori.hr (2023) Izbori za zastupnike u Hrvatski sabor (11.09.2016.)
<https://www.izbori.hr/arhiva-izbora/index.html#/app/parlament-2016> Pristupljeno: 10. lipnja 2023.

Izbori.hr (2023) Izbori za zastupnike u Hrvatski sabor (23.11.2003.)
<https://www.izbori.hr/arhiva-izbora/index.html#/app/parlament-2003> Pristupljeno: 10. lipnja 2023.

Izbori.hr (2023) Izbori za zastupnike u Hrvatski sabor (25.11.2007.)
<https://www.izbori.hr/arhiva-izbora/index.html#/app/parlament-2007> Pristupljeno: 10. lipnja 2023.

Sažetak

Političke stranke, kao ključni akteri političkog procesa i kreatori politika, imaju značajan utjecaj na politički i društveni krajolik države u kojoj djeluju. Radi toga često se promatra kako političke stranke djeluju kada su na poziciji moći, kako djeluje središnjica stranke, ali i kako stranka djeluje na terenu. Stranačko djelovanje široka je pojava koja najčešće očituje na tri razine: lokalnoj, regionalnoj i nacionalnoj. Rad ispituje četvrtu razinu djelovanja stranaka, a to je transnacionalna razina. Prekogranično tj. transnacionalno stranačko djelovanje fenomen je još uvijek uvelike neistražen odnosno interes za njegovim istraživanjem se tek počeo pojavljivati. Stoga rad želi odgovoriti na deskriptivno istraživačko pitanje: Koje su karakteristike transnacionalnih političkih stranaka? U traženju odgovora na istraživačko pitanje provedena je studija slučaja dviju stranka: Sinn Féin i Hrvatske demokratske zajednice, odnosno Hrvatske demokratske zajednice BiH. Na temelju pomne analize njihovog djelovanja za vrijeme konflikta te u mirovnim procesima, zatim organizacijskih struktura, ideoloških značajki te izbornih rezultata pokušat će se zaključiti koje su karakteristike transnacionalnih stranaka.

Ključne riječi: transnacionalno stranačko djelovanje, transnacionalizam, dijaspora, *Sinn Féin*, Hrvatska demokratska zajednica, Hrvatska demokratska zajednica BiH

Summary

Political parties, as pivotal actors within the political process and policy makers, exert a significant influence on the political and societal landscape of the state they operate in. Consequently, their actions are frequently scrutinized when in positions of power, in terms of party headquarters' operations, as well as their activities on the ground. Party engagement constitutes a wide-ranging phenomenon, most commonly manifesting across three tiers: local, regional, and national. This study examines the fourth level of party activity – the transnational level. Transborder or transnational party activities remain a relatively underexplored phenomenon, with growing interest in investigating this area. Hence, this study aims to address a descriptive research question: What are the characteristics of transnational political parties? To answer this query, a case study is conducted involving two parties: Sinn Féin and the Croatian Democratic Union, including its branch in Bosnia and Herzegovina. By meticulously analyzing their conduct during conflicts and peace processes, organizational structures, ideological attributes and election outcomes, a conclusion will be presented about the characteristics of transnational parties.

Key words: transnational party activity, transnationalism, diaspora, Sinn Féin, Croatian Democratic Union, Croatian Democratic Union Bosnia and Herzegovina